

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Α΄ ΤΕΥΧΟΣ Ζ΄

ΜΑΙΟΣ 1879

Ομοίως πρὸς τὸν Δι. Σύλλογον ἔδωκεν
ἀποσταλέναι τὴν ἐπισημομένην ἐκδο-
σὴν κατὰ τὸ ἔτος. (Πρὸς τὸν Δι. Σύλλογον)

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΑΥΤΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1879

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΝ ΤΩ Ζ΄ ΤΕΥΧΕΙ

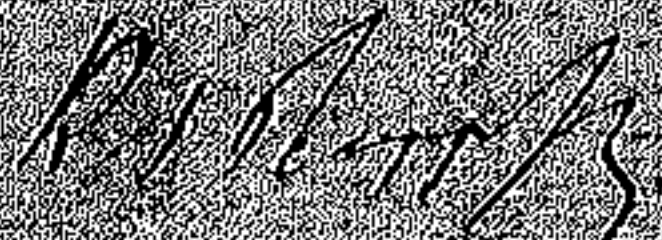
Παιδαγωγικά μελέται υπό Σ. Μυραίου.
 Περὶ τῆς παρὰ Ῥωμαίους ἀγωγῆς καὶ παιδείας υπό Ν. Περρῆ.
 Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ δημοσία ἐκπαίδευσις υπό Ηιρρέου.
 Περὶ τῆς σχέσεως τῆς πολιτείας πρὸς τὴν τοῦ λαοῦ παιδευσιν υπό
 Ἑβέρτου.
 Καλὴ παραύνασις.
 Ἐν μᾶθημα διεξαγόμενον διὰ τῆς ἐποπτικῆς μεθόδου.
 Προκήρυξις ἀδασκαλικοῦ Σολλήγου διὰ τὸ Μαραθῆον διαγώνισμα.
 Δοκιμὴ τοῦ σπυροῦ υπό Ν. Ἀναστασίου.

Ἐξ τῶν τοῦ περιοδικοῦ ἐπιμελεῖται ἐφορεία πενταμελῆς, συν-
 σταμένη ἐκ τῶν κυρίων Ἐμμανουὴλ Γαλάνη διευθυντοῦ,
 Χρήστου Παπαδοπούλου, Ἰωάννου Ἀργυριάδου, Ἀριστέ-
 δου Σπαθάκη καὶ Παν. Π. Οἰκονόμου.

Πᾶν ἀντίτυπον, μὴ φέρον ἐπὶ ὑπογραφᾷ ἐνὸς τῶν κκ. Ἀντιπροσέδρων,
 τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῆς σφραγίδος τοῦ Σολλήγου, ὡς μὴ προῖον
 ἐν τῷ Σολλήγῳ καταδίδεται.

Ὁ Διευθυντής

Ὁ Ἀντιπρόεδρος

ΠΛΑΤΩΝ

ΕΤΟΣ Α΄.	30 ΑΠΡΪΛΙΟΥ 1879	ΤΕΥΧΟΣ Ζ΄.
----------	------------------	------------

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

(Ἰδ. συνελ. ἐν σελ. 187).

Ὁ δὲ λέγει δ κ. Κεχαγιᾶς, ὅτι κατὰ τὸ ἐμπειρικὸν σύστημα, (ὃ ἔστιν ἐν τοῖς
 Γερμανικοῖς σχολείοις), τὰ μαθήματα διδάσκονται αὐθυποστάτως, ἄνευ τι-
 νὸς ἐνότητος καὶ ἀλληλουχίας πρὸς ἄλληλα, τοῦτο εἶναι πῆ μὲν ἀληθές, πῆ
 δὲ ἐσφαλμένον ἀληθές μὲν, καθ' ὅσον τὰ Γερμανικὰ σχολεῖα τῷ ὄντι δὲν
 γνωρίζουσι Φυσικογεωγραφικοῖς ιστορικοαριθμητικοῖς gesinnungs διδασκαλίαν,
 ὁποῖαν φαντάζεται δ κ. Κεχαγιᾶς, ἀλλὰ φυσικά, ἱστορίαν, γεωγραφίαν, ἀριθ-
 μητικὴν, θρησκευτικὰ, ἀνάγνωσιν, γραφὴν κ.τ.λ' αὐθυπόστατα, τουτέστιν ἐν
 ἰδίαις ὥραις, καὶ ὡς κύρια μαθήματα διδασκόμενα, οὐχὶ ὡς μόνον ὑπηρετικὰ
 ἐνὸς κυρίου μαθήματος. Δὲν εἶναι δὲ ἀληθές, ὅτι διδάσκονται ἄνευ ἐνότη-
 τος καὶ ἀλληλουχίας. Τὴν Concentration τῆς διδασκαλίας, ἣν λέγει ὅτι
 ἐφαρμόζει τὸ ψυχολογικὸν σύστημα, γνωρίζουσι καὶ ἐφαρμόζουσι πράγ-
 ματι τὰ σχολεῖα τῆς Γερμανίας, ὁ δὲ κ. Κεχαγιᾶς γνωρίζει αὐτὴν μόνον
 ἐτυμολογικῶς. Ἐννοεῖ δηλαδὴ ὅτι πρέπει ἐν τῷ μᾶθημα, ὡς τὸ κατ' ἐξο-
 χάν, ὡς τὸ μόνον μᾶθημα, νὰ τεθῆ εἰς τὸ κέντρον, τὰ δὲ ἄλλα πάντα νὰ
 περικυκλώσιν τὸ κέντρον τοῦτο, τουτέστιν νὰ εἶναι ὑπηρετικὰ καὶ ἐρμη-
 νευτικὰ αὐτοῦ ἵνα δὲ γείνη σαφέστερον τὸ τί θέλει δ κ. Κεχαγιᾶς, ἐκθέ-
 τομεν ἐνταῦθα τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ.

«Πρώτον σχολικόν έτος. Οί παίδες διδάσκονται τὰ παιδαγωγικά παραμύθια, δι' οὓς προηγουμένως είπομεν λόγους. Δεύτερον σχολικόν έτος. Οί παίδες έρχονται εἰς κόσμον ἀπλούστατον, εἰς τὴν προϊστορικὴν δηλονότι κατάστασιν, ἐν ἣ ἔζη ὁ ἄνθρωπος. Βιβλίον σχιαγραφοῦν τὸν βίον τὸν προϊστορικόν τοῦ ἀνθρώπου έγράφη εἰς ξένην γλῶσσαν, μετεγλωττίσθη δὲ καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς, εἶναι δὲ τοῦτο ὁ Ῥόβινσων τῶν παιδικῶν ἡμῶν χρόνων. Τὸ βιβλίον τοῦτο θεωρεῖται δικαίως ὡς τὸ μόνον κατάλληλον νὰ διαδεχθῆ τὴν διδασκαλίαν τῶν παραμυθίων, διότι χρησιμεῖον ὡς τις προεισαγωγή, ἀποσοβεῖ τὴν ἀνάγκην ἄλματος βιαίου τοῦ παιδὸς ἐκ τοῦ φαντασιώδους καὶ ποιητικοῦ κόσμου εἰς τὸν παρόντα καὶ πραγματικόν. Πᾶσα βιαία μετάβασις ἀπὸ καταστάσεως τινος εἰς ἑτέραν ἐν τε τῷ φυσικῷ καὶ ἐν τῷ ζωικῷ κόσμῳ, ὡς γνωστόν, φέρει ζημίαν ἀνυπολόγιστον, πολλῶ δὲ μᾶλλον εἰς τὸν πνευματικόν· ἀλλὰ τὸ ἐμπειρικὸν σύστημα εἶναι λίαν τολμηρὸν καὶ ἄγει τὸν παῖδα δι' ἠλεκτρικῆς ταχύτητος ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ φαντασιώδους πνευματικῆς καταστάσεως εἰς τὴν παρούσαν περιπλοκατώτατην πραγματικότητα. Ἐν τῷ προϊστορικῷ τοῦ ἀνθρώπου βίῳ καθορᾶ ὁ παῖς πῶς ἡ ἀνάγκη γίνεται μήτηρ πάσης τέχνης· πῶς ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἀτομικῆς πείρας πορίζεται ἀληθείας ἐπιστημονικᾶς, πῶς ἄρχεται νὰ ἐρμηνεύῃ τὴν φύσιν τελεολογικῶς καὶ τέλος πῶς ἐκ τῆς θεωρίας αὐτῆς ὑψοῦται εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος. Εἶτα δὲ κατανοεῖ ὁ παῖς τὴν ἀνάγκην τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἣν καὶ ὁ Ῥόβινσων αὐτὸς ἠσθάνετο. Μετὰ τοιούτων δὲ ἀπλῶν παραστάσεων εἰσέρχεται ὁ παῖς εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἐπομένου έτους.

«Τρίτον σχολικόν έτος. Ἡδὴ κομίζων ὁ παῖς τὰς ἀνω παραστάσεις, εὐχερῶς κατανοεῖ τὸν νέον κόσμον, εἰς ὃν εἰσάγεται, εἰς τὸν βίον τῶν πατριαρχικῶν χρόνων τοῦ ἀνθρώπου. Ἡδὴ καθορᾶ πῶς ὁ ἄνθρωπος, ὃν προηγουμένως ἐγνώρισε μόνον, ἥδη ἐνούμενος μετ' ἄλλων ἀποτελεῖ κοινωνίαν, πρὸς εὐδικιμονίαν τῆς ὁποίας παρίστανται ἀναγκαῖοι νόμοι τινὲς νὰ ὀρισθῶσιν. Ἴνα δὲ τὰ καθ' ἕκαστα ἔργα τελειότερον τελῶνται, ὀρίζονται τάξεις τινὲς ἀνθρώπων ἕκαστη εἰς ὠρισμένην τινα ἔργασίαν. Ὄψω δὲ ὁ παῖς κατανοεῖ τὴν ἀνάγκην τῆς διαιρέσεως τῆς ἔργασίας πρὸς τελειοποίησιν αὐτῆς, καὶ ἀπείρους ἄλλας πορίζεται ὠφελείας. Ἡδὴ δὲ φέρων τὰς παραστάσεις τούτας ἐπιβαίνει εὐχερῶς ἐπὶ τῆς ὑπερκειμένης βαθμίδος.

«Τέταρτον σχολικόν έτος. Ἡ ἱστορία τῶν Κριτῶν καὶ τοῦ Μωυσέως. Ἐν ταύτῃ αἱ κοινωνικαί, ἠθικαί, πολιτικαὶ σχέσεις εἶναι πολλῶ ποικιλώτεραι, ἀλλ' ὁ παῖς εὐχερῶς ἀντιλαμβάνεται αὐτῶν, διότι φέρει ἥδη ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ τὰς ἀναγκαῖας παραστάσεις, ἵνα γείνη

«τελεία αὐτῶν ἀφομοίωσις (Assimilation). Ἐννοεῖται δὲ οἴκοθεν (;) ὅτι ταῦτα ἀποτελοῦσι σφαίρας παιδαγωγικὰς (Concentrationsfragen), ἐν αἷς τελοῦνται αἱ ἀναπτύξεις καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων, τῆς ὕλης λαμβανομένης ἐκ τῶν ἐν ταῖς σφαίραις ταύταις περιεχομένων· οἷον ἐν τῷ δευτέρῳ σχολικῷ έτει ἀπαντᾷ ὁ παῖς τὸ πῦρ, ὑπερ ὃ Ῥόβινσων διὰ τῆς προστριβῆς λίθων ἐξεπορίζετο· τοῦτο μεταχειρίζεται ὁ διδάσκαλος ὡς ὕλην διὰ τὸ μάθημα τῆς στοιχειώδους φυσικῆς. Ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Ῥόβινσων διήνυσε 4, 6, 12 ὥρας ἐν μιᾷ ἐκδρομῇ· τοῦτο χρησιμεῖει ὡς ὕλη διὰ τὴν Ἀριθμητικὴν κ.τ.λ. Ὄστε φαίνεται καθαρῶς ἡ σχέση τῶν μαθημάτων ἐνταῦθα πρὸς ἄλληλα καὶ ἡ βαθμιαία πρόοδος κατὰ τὴν γενετικὴν μέθοδον. Τοιαύτη δὲ διδασκαλία ἄγει τὸν παῖδα κατὰ φύσιν ἐκ τῶν ἀτελεστέρων πρὸς τὰ τελειότερα καὶ μορφώνει αὐτοῦ ἐναρμονίως νοῦν, βούλησιν καὶ καρδίαν.» Περὶ τῶν λοιπῶν ἐτῶν δὲν μᾶς λέγει ὁ κ. Κεχαγιᾶς.

Κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο, ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου, ὁ ἐγγυτάτω, εἶναι ἡ μάθησις, ἐν μὲν τῷ Α'. ἔπει, τῶν παιδαγωγικῶν παραμυθίων, ἐν τῷ Β', τοῦ Ῥόβινσωνος, ἐν τῷ Γ' καὶ ἐν τῷ Δ'. τῆς ἱστορίας τῶν πατριαρχικῶν χρόνων (ἄρχ μόνον τοῦ Νῶε, Ἀβραάμ, Ἰωσήφ κ.τ.λ. ἢ καὶ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων;) καὶ τῶν Κριτῶν καὶ Μωυσέως· ταῦτα δὲ, δῆλον ὅτι οὐχὶ ὡς ἱερὰ μαθήματα, ἀλλὰ διότι ἐν αὐτοῖς παρίστανται ἀρχαὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, διὸ καὶ ἀδιάφορον εἶναι, ἂν ἐν τῇ ἱερᾷ γραφῇ, ἢ ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα, ἢ ἀλλοῦ εὗρισκονται αἱ ἀρχαὶ αὗται, ποῖον ἐξ αὐτῶν πρέπει νὰ προτιμήσῃ τις. Ἀλλὰ δὲ μαθήματα κατὰ τέσσαρα ταῦτα ἔτη ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρου προγράμματος¹ δὲν διδάσκονται· διότι δῆλον ὅτι ἀντιβαίνει τοῦτο εἰς τὴν Concentration. Διδάσκονται ἐν τούτοις στοιχειώδη φυσικὴν! Πῶς; Ὅταν θὰ τύχῃ ὁ Ῥόβινσων νὰ ἀνάπτη τὸ πῦρ του! Διδάσκονται καὶ ἀριθμητικὴν! Πῶς; Δι' ὑπολογισμοῦ τῶν ὥρῶν τῆς πορείας του! Ἄν δὲ τύχῃ ἐν τῷ Ῥόβινσωνι νὰ ἀπαντῶνται πρῶτον διαιρέσεις, καὶ ἔπειτα προσθέσεις; Τοῦτο βέβαια δὲν εἶναι βιαία μετάβασις· διότι ἡ ἀριθμητικὴ δὲν σημαίνει τίποτε εἰς τὸ ψυχολογικὸν σύστημα τοῦ κ. Κεχαγιᾶ, ἐπομένως καὶ ἂν μάθουν καὶ ἂν δὲν μάθουν εἶναι σχεδὸν ἀδιάφορον. Ἀρκεῖ ὅτι τὸ κύριον μάθημα δὲν κάμνει πηδῆματα.

¹ Ὅπερ ὁ κ. Κεχαγιᾶς δίδει πλήρεις τῶν τεσσάρων ἐτῶν, διότι προλέγει τὰδε. «Ἐπὶ τῆς ὑγιεινότητος καὶ ὀρθοτάτης ψυχολογικῆς ταύτης ἀρχῆς ἐπερειδόμενοι οἱ νεώτεροι ψυχολόγοι παιδαγωγοὶ συνέταξαν τὸ σχολικὸν αὐτῶν πρόγραμμα, ὅθεν οὐκ ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ τέσσαρα πρῶτα ἔτη.»

Οὕτω δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὴν περίεργον ταύτην μέθοδον παρὰ θέτοντες καὶ ἄλλων Ἑρβατιανῶν γνώμας. Κατὰ τούτους, ἐπειδὴ ἡ κατανόησις τοῦ Ῥοβινσῶνος ἀπαιτεῖ γνώσεις γεωγραφικὰς τῆς ὅλης γῆνινῆς σφαίρας, πρέπει νὰ ἀρχίζῃ τῆς γεωγραφίας τὸ περὶ σφαιρικοῦ σχήματος, ἡπείρων, ὠκεανῶν, Ἰσημερινοῦ, Ἀγγλίας κ.λ.π, ἀπὸ τοῦ Β'. σχολικοῦ ἔτους, εἰς παῖδας λοιπὸν ἑπταετείς, ἐν ᾧ τὰ Γερμανικὰ σχολεῖα προσφέρουσι τὰς γνώσεις ταύτας τουλάχιστον εἰς δωδεκαετείς προαναπτυσσόμενους ἐπὶ ἑξαετίαν καὶ προηγηθέντων τῶν τῆς πατρίδος καὶ τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἐπειδὴ εἰς ἄλλο τι ἀνώτερον ἔτος ἐπιθυμοῦσι νὰ διδάσκηται ὁ Ἡρόδοτος, ἡ Γεωγραφία ὡς δορυφόρος αὐτοῦ, θὰ τρέχῃ κατόπιν αὐτοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Περσίαν, εἰς τὴν Φοινίκην, εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ ὅπου ἄλλοῦ τυγχάνει ἐκάστοτε νὰ ταξειδεύῃ ὁ Ἡρόδοτος. Ὡσαύτως καὶ ἡ φυσικὴ ἱστορία κ.τ.λ. Ὁμοίως ὅτε καὶ εἰς ἄλλο ἀνώτερον ἔτος θὰ διδάσκηται ὁ Δημοσθένης. Οἱ δὲ κλασικοὶ οὗτοι δῆλον ὅτι οὐχὶ μόνον θὰ προσφέρονται εἰς τοὺς παῖδας ἐν μεταφράσει, ἀλλὰ καὶ περικοπτομένοι, ἀναπτυσσόμενοι, συνοψιζόμενοι, ἐν γένει πᾶσχοντες πάντας τοὺς ἀναγκαίους χυλισμούς, δι' ὧν θὰ καταστῶσιν εὐχρηστοὶ εἰς τὰ δημοτ. σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ἴσα ἴσα θὰ ἐκφύγῃ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, αὐτὴ ἡ κλασικότης των, καὶ θὰ μείνῃ ὑποστάθμη πᾶν ὅ,τι περιέχει πᾶσα μυθολογία καὶ πᾶσα ἱστορία σήμερον γραφομένη. Τὴν ἱστορίαν δὲ θέτουσιν εἰς τὸ κέντρον τῶν μαθημάτων, τὴν δὲ διδασκαλίαν αὐτῆς ταυτίζουσι μετὰ τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας, μετὰ τῶν καθημερινῶν ἀναγνώσμάτων. Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα πρέπει νὰ εἶναι καὶ κλασικά, ἀξιοῦσιν, ὅτι πρέπει νὰ διδάσκωνται μόνον ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς καθ' ὅλου ἱστορίας, ὅσα ἔτυχον κλασικῆς συγγραφῆς ὡς αἱ ἐν τῷ Ἡροδότῳ Ἑλληνικαί, Αἴγυπτιακαί, Φοινικαί, Σκυθικαί κ.λ.π. ἱστορίαι, αἱ ἐν τῷ Θουκυδίδῃ, αἱ ἐν τῷ Ξενοφῶντι οὐχὶ ὅμως καὶ αἱ ἐν τῷ Ἀρριανῷ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, πολὺ ὀλιγώτερον τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διότι δὲν ἔτυχον κλασικῶν συγγραφέων. Καὶ ἐνταῦθα βλέπομεν ὅτι εἴμεθα λαδὸς γόνιμος εἰς πρωτοτυπίαν. Διὰ τούτου δὲν θέλομεν ἀκόμη νὰ εἰπώμεν ὅτι τινὲς τῶν ἰδεῶν των δὲν ἐνδέχεται νὰ εἶναι καὶ ὀρθαί· ἀλλ' ὅτι δίκαιον εἶναι νὰ μὴ ἀποδίδωσιν εἰς τὸν Ἑρβαρτον ἰδέας, ὧν ἐκεῖνος ἀκριβῶς τὰς ἐναντίας φαίνεται προσθεύων, ἀλλ' ὡς ἰδίας ἑαυτῶν νὰ προσπαθῆσωσιν νὰ πείσωσιν τοὺς περὶ ταῦτα διατρίβοντας περὶ τῆς ὀρθότητος αὐτῶν, δι' ἐπιστημονικῶν διατριβῶν καὶ διὰ δοκιμασιῶν δέ, αἰτινες ὅμως ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ προξενήσωσιν ὡς οἶον τε ἐλαχίστην ζημίαν, καθὼς κάμνουσιν ἐν Γερμανίᾳ, καθὼς καὶ αὐτὸς καὶ ὁ κ. Zillor κάμνει, ὅστις συνέστησεν ἰδιωτικὸν σχολεῖον,

λεῖον, δι' οὗ πειράται νὰ ἀποδείξῃ τὴν ὀρθότητα τῶν πολλάκις ἤδη δημοσιευθεισῶν ἰδεῶν του.

Ἄς βασανίσωμεν ἤδη τὸ πρόγραμμα τοῦτο τοῦ κ. Κεχαγιᾶ, ἐν πρώτοις διὰ τῆς Λιδίας λίθου τοῦ Ἑρβάρτου. Κατ' ἀρχὰς ἀποροῦμεν πῶς τοσοῦτον κατεφρόνησε τοῦ Ἑρβάρτου, τὰ τοιαῦτα ὑφαίνων; Πῶς ἐννοεῖ διὰ τοιαύτης Γεωγραφίας καὶ τοιαύτης Ἀριθμητικῆς καὶ τοιαύτης φυσικῆς νὰ ἐξεγείρῃ τὴν πολυπλοκότητα καὶ ἰσορροπίαν τῶν διαγερότων; Πῶς θὰ ἐγερθῇ τὸ ὑπὲρ τῶν μαθημάτων τούτων διαφέρον τῶν παιδῶν, ὅταν ταῦτα διδάσκωνται ἐκ παρέργου,¹ ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐπιστάσεως, καὶ ἀνατρεπομένου ἢ εἰς οὐδὲν λογιζομένου τοῦ οὐσιωδέστατου τῶν παιδαγωγικῶν ἀξιομάτων, τοῦ ἀπὸ τῶν γνωστῶν ἐπὶ τὰ ἄγνωστα! ἀπὸ τῶν ἐγγυτέρω ἐπὶ τὰ ἀποτέρω! ἀπὸ τῶν ἀπλουστέρων ἐπὶ τὰ συνθετώτερα; Καὶ πᾶσαι αἱ στρεβλώσεις αὗται πρὸς τί; Ἴνα ὁ παῖς ψυχολογικῶς παιδευθῇ, ἀρχίζων ἀπὸ τῆς γνώσεως βίου ἀτελεστάτου, ὅπως εἰπεῖν τῆς γηραιᾶς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βαθμηδὸν προβαίνων ἐπὶ τὴν γνῶσιν τελειότερου βίου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἑρβαρτος περὶ τῆς ἱστορίας μόνον, ὅτι οὕτω πρέπει νὰ ἀρχίζῃ² καὶ τὰ εἶπε, (ἰδίᾳ περὶ Ὀδυσσεύς) περὶ παιδῶν οἵτινες μέλλουσιν νὰ διεξέλθωσιν ὁμαλῶς ὅλην τὴν ὁδὸν τῆς παιδείσεως, καὶ περὶ παιδῶν, οἵτινες μέλλουσι νὰ ἔχωσι τὴν ἀξίωσιν νὰ καλῶνται οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους καὶ κατ' ἐξοχὴν αὐτοὶ νὰ μὴ μίλῳσι τὴν κοινὴν γῆμι· Ἄλλο, ὅτι λέγει ταῦτα περὶ τῆς ἐν ταῖς Γυμνασίαις μεθόδου τῆς διδασκαλίας, ὅτι «Κατὰ τὴν παιδαγωγικὴν διδασκαλίαν πρέπει νὰ ἀρχεταί, ἢ σπουδῆ τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἢ δὲ σπουδῆ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Ὀδυσσεύς. (Herbart: Zur Anleitung, die Odyssee mit Knaben zu lesen.) Καὶ ἐννοεῖ ὅτι προηγουμένως μέχρι τοῦ 9ου ἔτους τουλάχιστον θὰ προπαρασκευάζωνται εἰς τοῦτο μανθάνοντες τοῦ σημερινοῦ βίου τὰ ἀπλούστατα πράγματα.³ Τὶ δὲ πράγματι δύναται καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἄς ἀκούσωμεν ἀνδρὸς ἐπιστημονικοῦ ἔργου καὶ πρακτικοῦ τοῦ περιωνύμου Disterweg. «Ἄς διορθώῃ ἕκαστος τὴν μέθοδον, ὅπως θέλει· τὰ ὅρια τῆς παιδικῆς διδασκαλίας εἰσὶν ἀνυπέροβλητα. Μέχρι τοῦ 12 καὶ 15 ἔτους εἶναι καὶ μένει ὁ ἄνθρωπος παιδίον κατὰ τὴν διάνοιαν, ὡς καὶ κατὰ τὰ ἔτη. Ἀνάγνωσις, γραφὴ, ἀριθμητικὴ, ᾠδική, ὀρησκευτικά, καὶ τινὰ τεμάχια τῶν καλουμένων κοινωφελῶν γνώσεων, voilà tout! καὶ ἂν ἀκόμη ἑκατὸν Πιστολόζαι ἀναδειχθῶσι.»

Οὕτω ἀποφαίνονται οἱ σωφρονοῦντες Γερμανοὶ μετὰ 8 ἔτη τῆς μαθη-

¹ Ἴδε ἀνωτέρω (Τευχ. ΣΤ'. σελ. 182.)

² Λύττόθ.

³ Ἴδ. ἀνωτ. (Τευχ. ΣΤ'. σελ. 181.)

τείας και με τακτικήν φοίτησιν και μυρία άλλα πλεονεκτήματα. Ἡμεῖς ἄς κολακευώμεθα ὅτι διὰ τῆς μαγικῆς μεθόδου τοῦ ψυχολογ. συστήματος ὁ κατωθώσωμεν μετὰ τὰ 4—6 ἔτη και ἄτακτον φοίτησιν και μυρίας ἄλλας ἐλλείψεις νὰ διεκπορεύσωμεν τοὺς Ἑλληνόπαιδας δι' ἄλλης τῆς ὁδοῦ, ἣν διήνυσε τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τῆς νηπιακῆς του ἡλικίας μέχρι τῆς σημερινῆς του, και οὕτω νὰ αναβιβάσωμεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἰδεώδες τῆς προσωπικότητος. Καὶ οὕτω μὲν τὰ τοῦ κ. Κεχαγιᾶ, μετρούμενα διὰ τοῦ μέτρου τοῦ Ἐρβάρτου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Concentration. Ἄλλ' ἄς ἐξαγάγωμεν τὰ δόγματα ταῦτα ἐτι μᾶλλον ὑπὸ τὰς ἡλικίας αὐγὰς, ἵνα γνωρίσωμεν αὐτὰ ἐναργέστερον.

Ὁ Boeck ἐν τῇ περὶ συγκεντρώσεως τῆς διδασκαλίας πραγματείᾳ του (in Schmid's Encyklopaedie) λέγει. « Περὶ τούτου πάντες εἰσι σύμφωνοι, ὅτι μόνον τὸ ὑποκείμενον, ὁ μαθητῆς, δύναται νὰ εἶναι τὸ κέντρον, και μόνον διὰ τῆς προσαρμογῆς τῶν διαφορῶν μαθημάτων πρὸς αὐτὸν και διὰ τῆς ἐνεργείας, τῆς ὁποίας ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν ἐπικοινωνία (das Ineinandergreifen) μέλλει νὰ ἐπιφέρῃ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως και μορφώσεως, διὰ τούτων δύναται νὰ ἐπέλθῃ συγκέντρωσις. Ἐν τούτῳ κατείχεται πάντοτε σαφῶς και συνεπῶς, δὲν ἤθελόν ποτε ἐπιμεῖναι τινὲς ἀξιοῦντες νὰ τεθῆ ὡς κέντρον ἐν μάθημα ὑπὸ τὴν δε τὴν ἐννοιαν, δηλ. νὰ ἀποτελῆ τούτο τὸ ὑλικὸν κέντρον και τὸ μόνον παιδευτικὸν στοιχεῖον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου . . . »

Ἴδου τί ἐστὶ συγκέντρωσις τῆς διδασκαλίας.

Και κατωτέρω κατὰ τοῦ Voeller, ἀξιοῦντος ὑπὲρ τῆς Ἱερᾶς γραφῆς, ὅτι ὁ κ. Κεχαγιᾶς ὑπὲρ τῶν παιδαγωγικῶν παραμυθίων, τοῦ Ῥοβινσῶνος κ.τ.λ. λέγει. « Ἐκ τοῦ ὅτι σύμπασα ἡ διδασκαλία πρέπει νὰ φέρῃ ἢ νὰ λάβῃ τὸν χριστιανικὸν τύπον, διόλου δὲν ἐπεται ὅτι ἡ κοσμογονιστικὴ διδασκαλία (=γεωγραφία, ἱστορία, φυσικὴ κ.τ.λ.) ἵνα λάβῃ θρησκευτικὸν τύπον, πρέπει νὰ προσάρτηθῇ εἰς τὴν Ἱερὰν γραφήν. Ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι, ἵνα καταστήσῃ τις τὴν Ἱερὰν ἱστορίαν σαφῆ, ἔχει νὰ χρεῖαν πλῆθος γεωγραφικῶν, φυσικῶν, ἱστορικῶν γνώσεων κατὰ τοσοῦτον νομίζομεν και ἡμεῖς συνάφειαν τινὰ ἀναγκαίαν. Ἀλλὰ και ἡ φύσις αὐτῆς θεωρητέα ὡς ἀμεσος ἀποκάλυψις Θεοῦ. Ἐπίσης δεχόμεθα, ὅτι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἱερᾶς γραφῆς π. χ. ἐν τοῖς Ψαλμοῖς, ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἰωβ (κεφ. 38—41) παρουσιάζονται πολυεῖδεις ἀφορμαὶ πρὸς φυσικὰ διδάγματα, και δὲν θέλομεν διόλου νὰ παρατρέχωνται ταῦτα. Ἀλλὰ ταῦτα δύνανται μόνον κατὰ τοσοῦτον νὰ ἔχωσι τὸν τόπον των, καθόσον συντελοῦσιν εἰς διασάφησιν και κατάληψιν τοῦ Ἱεροῦ λόγου.

« Ἄλλως οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἀφαιρῆσι τις ἀπὸ τῶν φυσικῶν τὸ αἰθητικότατον, και ἢ νὰ προσάρτῃ αὐτὰ εἰς τὴν Ἱερὰν γραφήν, ὡς συνοπτικὰ διδάγματα, ἢ ἐν τῷ προγράμματι τοῦ σχολείου νὰ θέτῃ ἰδιαιτέρας ὥρας διὰ τὸ μάθημα τῶν φυσικῶν τῆς Ἱερᾶς γραφῆς. Δὲν εἶναι ἀρὰ ἢ γε οὐδεμίαν ἄλλην ὁδὸν παρά ταύτην δυνατὴ εἰς χριστιανικὴν θεωρίαν τῆς φύσεως; Ἡ μᾶλλον δὲν ἐπιτυγχάνει τις δι' ἄλλης ὁδοῦ τὸν σκοπὸν πολὺ πλουσιτελέστερον και κάλλιον ἢ διὰ ταύτης; Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ πάσα, και ἡ πατρικὴ. Ὅθεν πρέπει και οἱ παῖδες μετὰ τὸ βλέμμα χριστιανικοῦ πνεύματος νὰ μάθωσι νὰ βλέπωσι και νὰ ἀγαπῶσιν αὐτήν. Διδάσκων τις τὰ φυσικὰ μόνον ὡς παράρτημα τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, ἐκβάλλει αὐτὰ ἔξω τοῦ πατρικοῦ ἐδάφους και τὰ μεταφέρει εἰς ἕδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ παῖδες δὲν κατοπεύουσιν αὐτὰ. »

Οὕτω κρίνεται περὶ γνώμης τιθείσης τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν εἰς τὸ κέντρον τῶν μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου και προσαρτώσεως τὰ ἄλλα μαθήματα εἰς αὐτήν. Πῶς ἄρα πρέπει νὰ κρίνῃ τις περὶ γνώμης τιθείσης εἰς τὸ κέντρον τῶν μαθημάτων δημοτικοῦ σχολείου παραρῦθια, Ῥοβινσῶνας, Ὁμήρους, και τὰ τῆς Ἱερᾶς γραφῆς ἀπλῶς ὡς Ἑβραϊκὴν ἱστορίαν ἢ μυθολογίαν;

Και ὁ Naegel αὐτόθι λέγει τάδε. « Ἡ δοξασία ὅτι ἐν τῇ ἐκφράσει «Concentration des Unterrichts» δὲν περιέχεται εἰκὼν τις, ἀλλ' ἐννοία, ἔχει παραγάγει οὐχὶ σπανίως εἰς τὰς χονδροειδεστάτας ἀποπλανήσεις. Κατεσκευάσθησαν ἀναγνωστικὰ βιβλία, δι' ὧν ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας τῶν Γερμανικῶν ἢ ξένης τινος γλώσσης ταῦτοχρόνως ἔπρεπε νὰ διδάσκεται ἱστορία, γεωγραφία, φυσικὴ ἱστορία, φυσικὴ, ἀκόμη και γεωργία, ὥστε ὁ μαθητῆς κατὰ τὸ τέλος ὥρας τινος διδασκαλίας μὲν ἔξυεν ἂν κατ' αὐτήν ἔμαθε Γερμανικὰ, Γαλλικὰ, γεωγραφίαν, ἢ τὴν καλλιέργειαν τῶν γογγυλίων. Ἴνα ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία καταστῆ ὁ πυρὴν πάσης διδασκαλίας, ἤξλωσαν, νὰ ἐκλέγῃ ἢ ἀριθμητικὴ τὴν ὕλην τῆς ἐκ τῆς Ἱερᾶς γραφῆς, και οὕτως ἐθυσίασαν τὸν σκοπὸν (τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν) εἰς τὸ μέσον (τὴν ἀριθμητικὴν).¹ »

Ἐἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ὁ κ. Κεχαγιᾶς ἐννοεῖ ὅτι μᾶς δίδει πλήρες τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῶν 4 ἐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐν αὐτῷ οὐδὲν λέγει περὶ ἀναγνώσεως και γραφῆς, ἐδικαιούμεθα ἤδη και ἐκ τούτου νὰ

¹ Διότι καταστρέφεται και τρόπον τινὰ βεβηλοῦται τὸ Ἱερὸν μάθημα, εἰάν τις κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀρχίζῃ ἀριθμητικὴν ἢ ἄλλου μαθήματος διδασκαλίαν.

πιστεύωμεν ὅτι ταῦτα πράγματι καταργεῖ τὸ ψυχολογικὸν τοῦ πρόγραμματος· ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ ψυχολογικοῦ συστήματος, τὸ ἰδεώδες τῆς προσωπικότητος, δὲν φαίνεται νὰ συντελῶσι τι τὰ βάνουσα ταῦτα χειροτεχνήματα. Ἄλλ' ὅμως ἐν τῷ περὶ πρώτης διδασκαλίας, περὶ τῆς ὁποίας ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀκόμη δὲν καταλαμβάνομεν, ἕως ποῦ εἶναι τὰ ὅρια τῆς, καὶ τί τὴν χωρίζει ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἐκεῖ μᾶς λέγει δ κ. Κεχαγιᾶς καὶ περὶ ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς καὶ περὶ τῆς διδασκαλικῆς μεθόδου αὐτῶν πολλὰ καὶ περίεργα καὶ ἐπαγωγὰ, ἅτινα καὶ ἡμεῖς παραθέτομεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας χάριν ψυχαγωγίας.

«Κατὰ πρῶτον ἐνασχολοῦνται οἱ παῖδες μετὰ τῶν προτύπων λέξεων. Σημειωτέον δὲ ὅτι πρότυποι λέξεις καλοῦνται ἐν τῇ παιδαγωγικῇ γλώσσῃ αἱ γραφόμεναι ὡς καὶ προφέρονται· οἷον πρὸς, κατὰ, λόγος· οὐχὶ δὲ αὐλός, αὐτός κ.τ.λ. Διότι πρῶτος ὀρθογραφικὸς κανὼν διὰ τοὺς παῖδας εἶναι νὰ εἶναι ἡ προφορά, ἅτε τῶν παιδῶν μὴ δυναμένων νὰ ἀντιλαμβάνονται λογικῶν γραμματικῶν κανόνων.»

Ἔχομεν λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα τὰ Normalwoerter, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ μὲν τοῦ Keht μεταφράζονται «κανονικαὶ λέξεις», τὰ δὲ ἑαυτοῦ «πρότυποι λέξεις» καὶ τὰ μὲν τοῦ Keht εἶναι ὄρολόγιον, πῆλος, δρέπανον, γλαῦξ, κύων κ.τ.λ. τὰ δὲ τοῦ κ. Κεχαγιᾶ, καθόσον τὸν ἐννοοῦμεν, εἶναι πρὸς, κατὰ, ἐπί, παρά, ἀμφί, ἀπό, διά, περὶ, λόγος, τέλος, θάνατος, γένος, κλέος, κακία, μανία κ.τ.λ. δηλαδὴ λέξεις γραφόμεναι ὡς καὶ προφέρονται.

«Εἶτα κατατάσσουσιν οἱ παῖδες τὰς λέξεις εἰς οἰκογενείας, ἵνα εὐκολώτερον διατηρῶσιν αὐτὰς ἐν τῇ μνήμῃ· οἷον λόγος, λόγιος, λογικός, λογικός κ.τ.λ.»

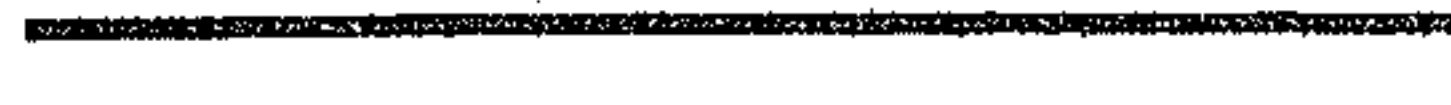

Ἡμεῖς ἐπεθυμοῦμεν νὰ μᾶς ἐξέθετε καὶ τὰ λοιπὰ, ἀλλ' ἀφοῦ ἐβαρύνθη δ κ. Κεχαγιᾶς, ὡς τὰ ἐκθέσωμεν ἡμεῖς κατὰ τὴν ὑφήγησιν αὐτοῦ· «λογικός, λογίζομαι, λογιστής, λογιστέον, λογιστικός, λογιστήριον· λόγος, εὐλογος, εὐλογῶ, εὐλογημένος, εὐλογία, ἄλογος, τὸ ἄλογον, ἀλόγιατος, ἀσυλλόγιατος, συλλογίζομαι, ὑπολογίζω, ἀπολογισμὸς κ.τ.λ.» τὸ θέτομεν καὶ ἡμεῖς βαρυνθέντες.

«Ἐννοεῖται δὲ οἰκοθεν ὅτι ἐκάστη μικρὰ πρότασις δέον νὰ χωρίζηται σαφῶς εἰς τὰς λέξεις, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται· ἐκάστη δὲ λέξις εἰς συλλαβὰς καὶ ἐκάστη συλλαβὴ εἰς τὰ γράμματα, ἅτινα οἱ παῖδες δέον ν' ἀπαγγέλλωσι καθαρῶς.»

Ταῦτα ἐννοοῦνται οἰκοθεν, ἀφοῦ τὰ λέγει καὶ τὰ ἐφαρμόζει καὶ ὁ Keht.

«Καθόσον δὲ ἀναφέρεται εἰς τὴν γραφὴν, πρὸς ἀποφυγὴν τεχνικῶν ση-

»μείων, οἷα τὰ ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν, ἐν τῇ πρώτῃ διδασκαλίᾳ, διότι ταῦτα ἄλλοι ἐπισπῶσι τὴν προσοχὴν τοῦ παιδὸς καὶ ἀποτρέπουσιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ οὐσιωδέστερου, ἐλαττοῦντα οὕτως ἀσυγγνώστως τὸν κράτιστον τῆς παιδείας μοχλόν, τὸ διαφέρον (Interesse), μεταχειρίζονται οἱ ψυχολόγοι ὡς πρῶτα παραστατικὰ μέσα ἐπὶ μὲν τῶν βάθρων, διὰ μὲν τὴν πρότασιν μακρὰν τινὰ ξυλίνην βάρβον, ἣν θέτουσιν οἱ παῖδες ὀριζοντίως ἐπ' αὐτῶν, διὰ δὲ τὰς λέξεις μικροτέρας τοιαύτας, πρὸς ἐνδειξίν δὲ τῶν συλλαβῶν μικρὰς τινὰς καθέτως ὑπὸ τὴν ὀριζοντίαν· διὰ δὲ τὰ γράμματα φακῆν, εἴ τι ἕτερον παρεμπερές ταύτῃ· ἐπὶ δὲ τῶν ἀβακίων καὶ τοῦ πίνακος ὡς ἐξῆς·

» διὰ τὴν πρότασιν, καὶ
» διὰ τρεῖς λέξεις, ὡς ἡ

»πρῶτη μονοσύλλαβος, ἡ δευτέρα δυσύλλαβος, ἡ τρίτη τρισύλλαβος. Οὕτω δὲ διὰ τῆς ἀπλοποιήσεως τῶν παραστατικῶν μέσων καὶ ἡ προσοχὴ τοῦ παιδὸς συγκεντροῦται ἐπὶ τοῦ οὐσιώδους τῆς διδασκαλίας, καὶ τὸ διαφέρον αὐτοῦ ἐπιρρωνύεται καὶ ἡ μνήμη ἀπαλάσσειται φόβου περιττοῦ. Πλὴν δὲ τῶν προειρημένων παραστατικῶν μέσων ἐν τῇ πρώτῃ διδασκαλίᾳ συμβάλλουσιν οὐ σμικρὸν, ἵνα αἱ χώρου παραστάσεις βαθίως ἐγγχαράττωνται ἐν τῇ παιδικῇ μνήμῃ, καὶ αἱ διὰ τῆς κινήσεως τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀπομιμήσεις τῶν μορφῶν τῶν γραμμάτων· οἷον δι' ὀριζοντίως κινήσεως αὐτῆς ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ δηλοῦται ὅλη ἡ λέξις· ἐπὶ δὲ καθέτων κινήσεων αὐτῆς ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω δηλοῦνται καὶ συλλαβαί· εἶτα δὲ διὰ μιμήσεως τῆς μορφῆς τῶν χαρακτήρων τοῦ ἀλφαβήτου τὰ γράμματα.»

Ἐνταῦθα μᾶς ἀποκαλύπτεται ἐν ὅλῃ τῆς τῆς δυνάμει ἡ ψυχολογικὴ πρᾶξις. Πρὸς ἀποφυγὴν, λέγει τεχνικῶν σημείων (δηλονότι τῶν γραμμάτων, τὰ ὁποῖα ὅμως ἕκαστος ἔρχεται εἰς τὸ σχολεῖον οὐχὶ διὰ τὰ ἀποφυγῆ, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ συλλάβῃ), ἐπειδὴ ταῦτα ἔλκουσι πρὸς ἑαυτὰ τὸ διαφέρον καὶ ἀπάγουσιν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ οὐσιωδέστερου, διδονται εἰς τὰς χεῖρας τῶν παιδῶν (ἐπὶ τῶν βάθρων, λέγει) ξυλάρια ἄλλα μεγαλείτερα καὶ ἄλλα μικρότερα, καὶ γακαῖ, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν ψυχολογικὴν πρᾶξιν, δὲν ἔλκουσι τὸ διαφέρον πρὸς ἑαυτὰ, ἀποτρέποντα αὐτὸ ἀπὸ τοῦ οὐσιωδέστερου! Ἐν ὅμως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ἐπιτυχέστατον ἐν τῇ μεθόδῳ ταύτῃ, ὅτι συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ψυχολογικοῦ συστήματος, ἡ φαντασία τῶν παιδῶν ἐπιρρωνύ-

ται θυμικώς, αναγκαζομένων να φαντάζονται την ράβδον ως πρότασιν, και τὰς φακὰς ως γράμματα. Ἄλλως δὲ τὸ μάθημα δὲν θὰ εἶναι διόλου ἀτερπὲς εἰς τοὺς μικροὺς, ἀν μάλιστα ἀντὶ φακῶν τοῖς ἐδίδοντο bonbons κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Basedow.

Περὶ τῶν κινήσεων τῆς χειρὸς πρὸς παράστασιν λέξεων, συλλαβῶν, γραμμάτων, σιωπῶμεν, ἐπιβεβαιουῦντες μόνον ὅτι και τοῦτο τὸ παιγνίδιον δὲν θὰ εἶναι ἀηδὲς εἰς τοὺς μικροὺς.

Ἐφοῦ οἱ παῖδες ἀποκτήσωσι πλήρη συνείδησιν τούτων, παρέχονται αὐτοῖς γράμματα ὑπὸ ἀπλουστάτην μορφήν· οἷον τὸ α διὰ δύο πλαγίων γραμμῶν και μιᾶς στιγμῆς (/ /) τὸ δὲ β διὰ μιᾶς πλαγίας γραμμῆς και μιᾶς στιγμῆς (/.) κ.τ.λ.

Πάλιν τὸ οὐλόμενον κ.τ.λ. Ἄλλ' ἐπεθυμοῦμεν, νὰ ἐβλέπομεν και τὰ λοιπὰ ἐκεῖνα ἐκτιθέμενα, διὰ πόσων στιγμῶν και πόσων γραμμῶν και ποίων και πόσων πλαγιώσεων αὐτῶν θὰ παρίσταντο και τὰ λοιπὰ 22 γράμματα εἰς τοὺς παῖδας ὑπὸ ἀπλουστάτην μορφήν, καθὼς λέγει. Νομίζω ἐν τούτοις, ὅτι ἀντὶ παντὸς ἄλλου θὰ ἠδύνατο ὁ κ. Κεχαγιᾶς νὰ μεταχειρισθῆ τὸ ἔτοιμον ἀλφάβητον τοῦ τηλεγράφου· διότι ἐκεῖνο, ὡς γνωστὸν, σύγκεται ἐκ γραμμῶν και στιγμῶν, ἄρα ἔχει τὴν ἀπλουστάτην μορφήν. Δὲν ἐννοοῦμεν δὲ πῶς εἶναι ἀκόλουθον, ἀφοῦ πρότερον οἱ παῖδες ἀπομιμοῦνται διὰ τῆς χειρὸς τὴν μορφήν τῶν χαρακτήρων τοῦ ἀλφάβητου, ὕστερον παρατίθενται αὐτοῖς τὰ γράμματα ὑπὸ τὴν εἰρημένην ἀπλουστάτην μορφήν. Ἐνταῦθα δικαιοῦμεθα και ἡμεῖς πρὸς ἰκανοποίησιν τοῦ πτωχοῦ Kehr νὰ ἀνατρέψωμεν τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν και νὰ ἐπιφωνήσωμεν· Εἰς τοιαύτην ἀκολουθίαν ἐμπίπτει ἢ μὴ ὑπὸ τῆς πείρας καθοδηγουμένη θεωρία!

«Κατὰ δὲ τὸ δεῦτερον σχολικὸν ἔτος εἰσάγεται ἡ χρῆσις τῶν συνήθων ἀλφάβητικῶν χαρακτήρων και τῆς ἀναγνωστικῆς μηχανῆς (Lesemachine).»

Κατὰ τὸ δεῦτερον ἔτος, λέγει τὸ καθ' αὐτὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Κεχαγιᾶ ὅτι οἱ παῖδες εἰσέρχονται εἰς τὴν προϊστορικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου, ὃ ἐστὶ εἰς τὸν Ῥοβινσῶνα, ὅπερ δὲν καταλαμβάνομεν καλῶς τι σημαίνει, ἄρα ὅτι ἀναγινώσκουσιν αὐτόν, ἢ ὅτι διδάσκονται ἀκροαματικῶς, ἢ μήπως τάχα ὅτι θὰ ζῶσι και αὐτοὶ ὡς ὁ Ῥοβινσῶν. Ὅπως δὴποτε τὸ νὰ ἀναγινώσκηται ὁ Ῥοβινσῶν δὲν πιστεύομεν νὰ ἐννοῆ ὁ κ. Κεχαγιᾶς ἀφοῦ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος εἰσάγεται ἡ χρῆσις τῶν ἀλφάβητικῶν χαρακτήρων. Εἰκάζομεν ὅτι θὰ διδάσκηται ἀκροαματικῶς. Ἄλλ' ἄλλοι ὄπαδοὶ τοῦ Ἐρβάρτου παρ' ἡμῖν πρεσβεῦουσιν ὅτι πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται ὁ Ῥοβινσῶν τὸ β' ἔτος. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τὸ δύνασθαι μανθάνειν ἀκροαματικῶς

ἀπὸ τοῦ δύνασθαι μανθάνειν δι' ἀναγνώσεως ἀπέχει καθ' ὅσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν. Ἴνα δυνηθῶσιν οἱ παῖδες νὰ ἀναγινώσκουσιν τὸν Ῥοβινσῶνα (ὅπως και ἡμεῖς και οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Ἐρβάρτου βεβαίως ἐννοοῦσι τὴν ἀνάγνωσιν,) ἀπαιτοῦνται τοῦλάχιστον τρία ἔτη πρότερον νὰ διδάσκωνται ἀνάγνωσιν. Ποῖον παντοπόλιον προγραμμάτων και μεθόδων θὰ εἴχομεν, ἀν, ἐγκαταλείποντες τὰ δεδοκιμασμένα, ὡς τετριμμένα και ἔωλα, ἠθέλομεν ἀκολουθεῖ μόνον τὰ καλλιτεχνήματα τῆς κεφαλῆς μας!

Ἄς μᾶς συγχωρήσῃ δὲ ὁ κ. Κεχαγιᾶς νὰ τὸν ἐρωτήσωμεν ἀν τὰ πυροβόλα τοῦ Ῥοβινσῶνος, και τὰ δίπυρα, και τὸ ταριχευτὸν κρέας, και ἡ ρούμη, και τὸ πλήρες πάντων τῶν ἐργαλείων κιβώτιον τοῦ ξυλουργοῦ και καλώδια και πανία κ.τ.λ. ἀνάγονται εἰς τὴν προϊστορικὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Μήπως δὲν ἀπαντᾷ τις τὸν βίον τοῦ Ῥοβινσῶνος ἐξερχόμενος εἰς οἰανδήποτε σημερινὸν χωρίον τῆς Ἑλλάδος; Εἰς τὰ χωρία τὴν σήμερον κτίζουσι τὰς καλύβας των οἱ χωρικοὶ, τοὺς φούρνους των, τὰς ἀποθήκας των, σπείρουσι, θερίζουσιν, ἀλέθουσι, ζυμόνουσι, πλύνουσι, κόπτουσι τὰ ξύλα των, ἕκαστος οἶκος τὰ ἑαυτοῦ. Ἀντὶ τοῦ ἀλεξιβροχίου τοῦ Ῥοβινσῶνος ἔχει ὁ χωρικός, ἀκόμη προϊστορικώτερα, μίαν κάπαν, ἣτις τοῦ εἶναι ἀλεξιβρόχιον, ἀλεξιχιόνιον, στρώμα, ἐφάπλωμα, οἶκος. Ἄμφιβάλλω ἀν θὰ ἔχη ἀνάγκην νὰ προμηθευθῇ δι' ἀγυρᾶς περισσότερα εἶδη, ἢ ὅσα ὁ Ῥοβινσῶν νητύχησε νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ πλοίου του. Τὸν προϊστορικὸν λοιπὸν βίον τοῦ Ῥοβινσῶνος τὸν ἔχομεν καθ' ἡμέραν ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς μας· οἱ δὲ πλείστοι τῶν παιδῶν, οὓς θέλει ὁ κ. Κεχαγιᾶς και οἱ ὀμόδοξοὶ του νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸν βίον τοῦ Ῥοβινσῶνος, διὰ διηγήσεως ἢ ἀναγνώσεως, οὗτοι ἐγεννήθησαν, ἀνατρέφονται, και ἀναπνέουσιν ἤδη ἐν αὐτῷ. Ἄλλ' ἡ ἀξία τοῦ Ῥοβινσῶνος, και ἔτι μᾶλλον ἢ τῆς Ὀδυσσεΐας, ὑπὲρ ἧς και μόνης ἐνθουσιᾶ ὁ Ἐρβάρτος, κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι εἰς τοὺς παῖδας λαοῦ τινος Ἰταλ ἀφιστηκότος ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ καταστάσεως, μὴ δυναμένους διὰ τοῦτο νὰ γνωρίσωσι και νὰ ἐκτιμήσωσι δεόντως τὸ ἐνεστώσ, διὰ πόσων αἰώνων και διὰ τίνων ἀγώνων και θυσιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐφθασεν εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, ἀλλὰ δοξάζοντος ὅτι οὕτω ταῦτα ἔχουσιν ἐκ φύσεως, οἰοεὶ θεόδοτα ὄντα, προτιθεμένους δὲ νὰ σπουδάσωσι και γνωρίσωσιν ἀκριβῶς τὸν ἀνθρώπινον βίον ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις και καταστάσεις, και μέλλοντας νὰ ἀξιῶσι νὰ καλῶνται οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους και νὰ ρυθμίζωσι τὴν κοινὴν γνῶμην, εἰς τοιοῦτους παῖδας παριστῶσι συγγράμματα, οἷα ὁ Ῥοβινσῶν και ἡ Ὀδύσεια, ἀνθρώπινον βίον εἰς τὴν ἀπλουστάτην και ἀτελεστάτην αὐτοῦ μορφήν, και οὕτω γίνονται εἰς αὐτοὺς ἡ φυσικὴ ἀρχή, ὃ πρῶτος κρί-

κος μακρὰς συνεχούς ἀλύσεως δηλ. τῶν εἰρημένων ἀνθρωπογνώστικῶν σπουδῶν των. Διότι λέγει ὁ Ἐρβартος, «ὅπως ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐγκαταβυθισθῇ ἐν τῷ χρόνῳ, οὕτω πρέπει καὶ ἡ κρίσις τοῦ παιδὸς καὶ τοῦ νεαροῦ νὰ αἰωρῆται ὑπεράνω τῶν χρόνων, μεθ' ὧν συμ-»
 «προβαίνει ἴσα ἴσα εἰς τὸ προβαίνειν πρέπει νὰ αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐλατ-»
 «νόμενον, διὰ ταύτης τῆς κρίσεως, ἥτις ἐκάστοτε τῷ λέγει: «ἐνταῦθα»
 «δὲν δύναται νὰ ἐγκαταμείνη τὸ ἀνθρώπινον γένος.»

Καὶ οἱ τοιοῦτοι παῖδες οἱ οὕτω φυσικῶς καὶ ὁμαλῶς διεξιόντες τὴν σειράν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους, συμπληροῦσιν ἄρα διὰ τοῦ-
 του καὶ μόνου τὸ ὅλον τῆς παιδείας των; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ παιδεύον-
 ται κατὰ τοσοῦτον μόνον, καὶ ὅσον δύναται νὰ παιδεύη τὸ μάθημα τῆς
 ἱστορίας καλῶς διδασκόμενον. Παρὰ τοῦτο ὁμοῦς ὑπάρχουσι τόσα ἄλλα
 παιδεύματα, καὶ τὸ ὀρησκευτικὸν ὁμολογεῖται τὸ κράτιστον.

Ἄλλ' οἱ ἡμέτεροι χωρικοὶ παῖδες οἱ μαθητεύοντες ἐν τῷ δημοτικῷ σχο-
 λείῳ, πρῶτον μὲν δὲν θὰ ἔχωσιν ἀξίωσιν νὰ καλῶνται οἱ πεπαιδευμένοι
 τοῦ ἔθνους καὶ νὰ ρυθμίζωσι τὴν κοινὴν γνώμην· ἔπειτα δὲ ἀναμφισβη-
 τῆτως δὲν θὰ δυναθῶσι νὰ διεξέλθωσι διὰ πάσης τῆς σειράς τῆς ἀναπτύ-
 ξεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους· τέλος δὲ εἰσὶν ἤδη ἐγκαταβυθισμένοι ἐν τῷ
 ἀτελεῖ βίῳ, ὡς γεννηθέντες καὶ ζῶντες ἐν αὐτῷ. Εἶναι λοιπὸν φρόνιμον
 νὰ θέλωμεν διὰ τοῦ Ῥοβινσῶνος νὰ ἐγκατακρατήσωμεν αὐτοὺς ἔτι μάλ-
 λον ἐν αὐτῷ, ἢ τοῦναντίον νὰ σπεύσωμεν τὸ κατὰ δύναμιν νὰ μετεωρί-
 σωμεν τὴν κρίσιν αὐτῶν ὑπεράνω τοῦ παρόντος, γνωρίζοντες αὐτοῖς, ὅσον
 ἐνδέχεται, βίον σχετικῶς τελειότερον, ἵνα οὕτω τείνωσιν πρὸς ἀνύψωσιν
 καὶ βελτίωσιν κυρίως τοῦ παρόντος ὑλικοῦ βίου, τοῦ δὲ ψυχικοῦ αὐ-
 τῶν βίου τὴν ἀνύψωσιν νὰ ἀναθέσωμεν εἰς τὴν ὀρησκευτικὴν διδασκα-
 λίαν; Διατί, ἀντὶ νὰ μανθάνωσι πῶς ὁ Ῥοβινσῶν κατεσκεύαζε τὴν κα-
 λόβην του καὶ τὸν ἄρτον του, νὰ μὴ μανθάνωσι μᾶλλον, πῶς ἀλλαχοῦ
 κατασκευάζουσιν οἱ ἄνθρωποι τὴν κατοικίαν των καὶ τὴν θέρμανσίν των
 καὶ προσφορώτερα εἰς τὴν ὑγείαν καὶ οἰκονομικώτερα, πῶς κατασκευά-
 ζουσι τὰς ὁδοὺς των ἀμαξιτούς, ὥστε δι' ἀμαξῶν νὰ μεταφέρωσι διὰ μιᾶς
 πεντηκονταπλάσιον φορτίον ἢ διὰ τῶν ὄνων, πῶς διὰ τελειότερων ἀρῶ-
 των, διὰ τελειότερων μύλων, διὰ τελειότερων ἐλαιοτριβείων δαπανῶν-
 τες ὀλιγώτερον χρόνον καὶ κόπον κερδαίνουσι πλείονα; Ἡ θὰ μᾶς εἴπωσι
 «καὶ ταῦτα θὰ μάθωσιν, ἀλλ' ἐκεῖνα πρότερον;» Ἄλλὰ ποῦ ὁ χρόνος ὁ
 ἀναγκαῖος εἰς πάντα; 4—6 ἔτη εἶναι τὸ ὅλον· τί πρότερον καὶ τί ὕστε-
 ρον θὰ μάθωσιν ἐν τούτοις, Ἄλλ' οἱ ἡμέτεροι Ἐρβατιανοὶ οὐδὲ θέλουσι
 νὰ διδάσκωνται παντάπασι τὰ τοιαῦτα· τί κοινὸν ἔχουσι ταῦτα πρὸς τὸ

ἰδεῶδες τῆς προσωπικότητος; Ἐνταῦθα ἐπιλαμβανόμεθα σπουδαιοτάτου
 ζητήματος, ὅπερ μέχρι τοῦδε οὐδόλως ἐθίξαμεν. Εἶναι, ἀν ἔφειλει τὸ δη-
 μοτικὸν σχολεῖον νὰ καταρτίζη τοὺς μαθητὰς του καὶ διὰ γνώσεων χρη-
 σίμων ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ. Ὁ Ἐρβартος εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι ἀπαιτεῖ παρὰ
 τοῦ παιδευτοῦ νὰ ἀντιπροσωπεύη παρὰ τῷ παιδί τὸν μέλλοντα ἄνδρα,
 καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς οὗς μέλλει νὰ ἐπιδιώξη, νὰ παρασκευάσῃ ἐκ τῶν προ-
 τέρων τὴν ἐσωτερικὴν εὐκολίαν. Ὅπου δὲ ὁμιλεῖ περὶ ἀκριβοῦς διεκπορεύ-
 σεως τοῦ μαθητοῦ δι' ὅλης τῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ταῦτα λέ-
 γει περὶ νέων μελλόντων νὰ διεξέλθωσι τὴν ὅλην ὁδὸν τῆς παιδείας, καὶ
 οἵτινες θὰ ἔχωσιν ἀξίωσιν νὰ καλῶνται οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους καὶ
 νὰ ρυθμίζωσι κατ' ἐξοχὴν τὴν κοινὴν γνώμην. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι ἢ θὰ ἔχω-
 σιν ἰδίαν περιουσίαν, ἀφ' ἧς θὰ ἀποζῶσιν, ἢ θὰ μισθοδοτῶνται ὑπὸ Κυ-
 βερνήσεων ἢ ὑπὸ Μαικηνῶν δι' αὐτῆν των τὴν παιδείαν. Ἀφοῦ δὲ οὔτε
 κυβερνήσεις θὰ εὐρεθῶσι ποτε μισθοδοτεῖραι ὄλου τοῦ λαοῦ, οὔτε Σύλλο-
 γοι, οὔτε Ζαρεῖφαι, ἀλλ' οἱ πλείστοι θὰ πορίζωνται τὸν ἄρτον των ἰδίαις
 χερσίν, ἐρωτᾶται, ἀν παιδευτικὸν τι σύστημα τοῦ λαοῦ, ὅπερ μόνον τεί-
 νει νὰ ἀναβιβάσῃ τοὺς τροφίμους του εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς προσωπικότη-
 τος, οὐδεμίαν δὲ φροντίδα λαμβάνει νὰ εὐκολύνῃ εἰς αὐτοὺς τὸν πορι-
 σμὸν τῶν εἰς τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἐπιτηδείων, ἀν τὸ σύστημα ἐκεῖνο δύνα-
 ται νὰ ἐγγυηθῇ ὅτι οἱ τρόφιμοί του ἐξερχόμενοι εἰς τὸν βίον μόλις δω-
 δεκαετέας καὶ παιδευθέντες μόλις ἐπὶ ἐξαετίαν, θὰ ἐξακολουθήσωσιν
 ἀπαρεγκλίτως τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὸ ἰδεῶδες τῆς προσωπικότητος ἄγου-
 σαν; Ἀημονοῦμεν τὸ Ὀμηρικὸν «οὐδὲν χύντερον γαστρός;» ὅτι πρωτίστη
 αἰτία ἢ ἀναγκάζουσα εἰς τὸ κακουργεῖν εἶναι ἢ ἀπορία τῶν ἐπιτηδείων;
 ὅτι ἄνευ ὑλικῆς τινος βάσεως γενικοὶ σκοποὶ δὲν ἐπιτυγχάνονται; ὅτι
 μέγιστον αἴτιον τῆς σημερινῆς καχεξίας ἡμῶν εἶναι ὅτι δὲν ἀνεπτύξαμεν
 ἀκόμη τοὺς φυσικοὺς πόρους τῆς χώρας; Ποῖα ἄρμονία! καὶ ποῖον ἰδεῶ-
 δεσ! ὅταν, ἐν τῷ ὁ πατήρ εὐχεται, ὡς ὁ παρ' Ἀριστοφάνη Στρεψιάδης, πότε
 νὰ μεγαλώσῃ ὁ υἱὸς του καὶ νὰ ἐλαύνῃ τὰς αἰγας, ὡς περ ὁ πατήρ του,
 διφθέραν ἐνημμένος, ἄλλος δὲ, νὰ κρατῇ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ παντο-
 πωλείου του, καὶ τρίτος, νὰ συσφυρηλατῇ μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ σιδηρουργείῳ
 του, οὗτος ἐπανακάμπτων ἐκ τοῦ σχολείου ἐπίσταται νὰ ἀπαγγέλλῃ τὴν
 μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ τοῦ Αἴαντος τὴν αὐτοκτονίαν καὶ τοῦ Δημο-
 σθένους τοὺς Φιλιππικούς, καὶ νὰ διηγῆται τοῦ Ἡροδότου τὰ Αἰγυπτιακά
 καὶ Βαβυλωνιακά!

Ἄλλ' ἀκούσωμεν καὶ τοὺς Γερμανοὺς, ἵνα μὴ νομισθῶμεν ὅτι οἰκοδο-
 μοῦντες ἐπὶ τῆς ἀπειρίας πολλῶν ἀναγνώστων ἡμῶν εἰς τὸ κρίνειν τὰ τοι-

αὐτα, πειρώμεθα νὰ πείσωμεν αὐτοὺς διὰ μόνου τοῦ ψόγου τῶν ἄλλα φρο-
νούντων. Ἦδη ἠκούσαμεν ἀνδρὸς ἐλλογίμου τοῦ Disterweg. «Καὶ μέχρι
τοῦ 16 ἔτους τῆς ἡλικίας, λέγει, ἀνάγνωσις, γραφή, ἀριθμητικὴ, ᾠδική,
ὀρησκευτικὰ καὶ τινὰ τεμάχια (Bruchstuecke) τῶν καλουμένων κοινω-
φελῶν γνώσεων, voilà tout.»

Ὁ Hauber ἐν τῷ περὶ δημοτικοῦ σχολείου ἄρθρῳ¹ λέγει περὶ σκοποῦ
τοῦ σχολείου τάδε· «Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ὀφείλει νὰ ρυθμισθῆ καταλ-
πλήως πρὸς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τοῦ παρόντος καὶ συγχρόνως
πρὸς τὰς βιωτικὰς περιστάσεις (Lebens-bedingungen) ἐκείνων τῶν
τάξεων τοῦ λαοῦ, ὧν τὰ τέκνα παραδίδονται εἰς αὐτό.» Καὶ ἄλλαχοῦ
«Μεθ' ὅσης ἐνεργείας πρέπει νὰ ἀντιτάσσεται τις εἰς τὰς ὑπερβολικὰς
ἀπαιτήσεις τὰς παραγνωρίζουσας τὰς πραγματικὰς δυσχερείας τοῦ scho-
λείου, μεθ' ἴσης βεβαιότητος πρέπει νὰ ἀπαιτῶμεν ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ
σχολείου νὰ προέρχεται ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τι πραγματικὸν
(etwas reelles), καὶ — τὸ μεγίστης ἐπιστροφῆς ἄξιον — πρὸ πάντων
ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ λαοῦ, ὃπερ ἀποστέλλον τὰ τέκνα του εἰς τὸ scho-
λεῖον, ὑφίσταται μεγάλας θυσίας, νὰ καρποῦται ἐξ αὐτοῦ καὶ πραγμα-
τικὸν κέρδος. Ἀναγκαστικὴ μαθητεία ἀπαιτεῖ κατ' ἀνάγκην καὶ ὠφέ-
λιμον διδασκαλίαν· ἀντὶ τῆς ἀπωλείας ἐργασίας τοῦ οἴκου καὶ τῶν
περιστάσεων αὐτοῦ πρέπει νὰ ἐπέρχεται ὡς ἀντάλλαγμα κέρδος ἐν τῇ
παιδείᾳ καὶ ἐν τῇ εἰς τὸ μέλλον ἐπιτηδειότητι (Tuechtigwerden). Ἐκ
τούτων ἔπεται οἴκοθεν, ὅτι ἔχει νὰ ἐπιδιώξῃ τις πρῶτον τινὰς στοι-
χειώδεις ἐμπειρίας (elementare Fertigkeiten). Τοιαῦται εἰσὶν ἀναμ-
φισθητῆτως κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους ἀνάγνωσις, γραφή, ἀριθμη-
τικὴ. . . . Εἰς τὰς σημερινὰς σχέσεις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς συγκοι-
νωσίας εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ τις σχολεῖον ἄνευ ἀριθμητικῆς. . .
Ἄν πρέπει νὰ παραβλέπη τις, ὅτι αἱ τρεῖς στοιχειώδεις αὗται ἐμπειρίαὶ
εἶναι ἀναγκαῖον προικοδόμημα διὰ τὸν μέλλοντα βίον, ὅτι αὗται ἅμα
μὲν εὐκολύνουσι τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν ἐκάστου, ἅμα δὲ καθιστῶσι
τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει ἱκανὸν νὰ ἀναστρέφεται ὡς ἐλεύθερος ἐν τῇ πο-
λιτικῇ κοινωνίᾳ, καθιστῶσιν αὐτὸν ἀθύποστατον. Ὅστις ἐπίσταται νὰ
ἀναγινώσκῃ, οὗτος ἀκούει διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ ἐν τοῖς ἀπεράντοις δια-
στήμασι τῶν τόπων καὶ τῶν χρόνων γινόμενα· ὅστις ἐπίσταται νὰ γράφῃ
ἐπιστολήν, τούτου τὰ ἔνδον διαπορεύονται διὰ τῶν δακτύλων ἀπὸ τῆς
ἀλλοδαπῆς εἰς τὴν πατρίδα, πρὸς τοὺς πορρωτάτω φίλους, καὶ ἐν τούτῳ

¹ Schmid's Encyclopaedie ueber Volksschule.

ἄν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τρίτου, οὐδεὶς ἀναρμόδιος εἰσδύει εἰς τὰ μυστήρια του.
» Τοιοῦται ἐμπειρίαὶ ἀπελευθεροῦσι. Καὶ ἂν τὸ σχολεῖον οὐδεμίαν ἄλλην
» ὠφέλειαν ἔφερεν, εἰ μὴ ταύτην καὶ μόνην, καὶ ἕνεκα τούτου ἤδη ἔπρεπε
» νὰ θεωρῆται μέγας εὐεργέτης τοῦ λαοῦ. Ὅτι τοῦτο τόσον ὀλίγον ἐκτι-
» μάται προέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἐξ ἧς πᾶσα ἀχαριστία πρὸς καθο-
» λικῶς διαδεδομένα ἀγαθὰ πηγάζει· τὰ λησμονεῖ τις ἐν ᾧ ἀναπαύεται
» ἐπ' αὐτῶν».

Τοσαῦτα, νομίζω, ἀρκοῦσι νὰ δεῖξωσι, τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἐν δη-
μοτικῶν σχολείων, πρῶτον μὲν Γερμανικόν, κατ' ἀναλογίαν δὲ ἔπειτα Ἑλ-
ληνικόν, καὶ ποῖα εἶναι ἡ κλήσις αὐτοῦ.

Τελευτώντες παρακαλοῦμεν τὸν κ. Κεχαγιᾶν, καὶ εἰ τις ἄλλος ὑπάρχει
ἀσχολούμενος περὶ τὰ παιδαγωγικά, μετὰ εὐρείας καὶ βαθείας μελέτης καὶ
τοῦ Ἑρβάρτου, (οὗ πᾶς γνήσιος παιδαγωγικὸς ἀνὴρ δὲν δύναται νὰ μὴ εἶ-
ναι θιασώτης, καὶ ἂν δὲν τὸ διακηρύττει), ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων παιδα-
γωγικῶν, οὓς ἡ λάμπρις τοῦ Ἑρβάρτου διόλου δὲν ἐκμηδενίζει, μηδ' αὐτοῦ
τοῦ Kehr ἐξαιρουμένου, οὕτω νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, δημοσιεύον-
τες παιδαγωγικὰς πραγματείας ζητητικὰς εὐθέως καὶ καθαρῶς τοῦ ἀλη-
θοῦς καὶ κοινῆ συμφέροντος, πρὸς φωτισμὸν καὶ ὠφέλειαν τοῦ φιλομαθοῦς,
τοῦ φιλοπροόδου τοῦ οἴανει κεχηνότες πρὸς τὸ βέλτιον Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΕΠ. ΜΟΡΑΙΤΗΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΠΑΡΑ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΛΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.

(ἰδ. συνέχ. σελ. 180)

ΜΕΡΟΣ Α'.

Αὐτόθι ἐκεῖθεν ἐδίδαξε τὴν τέχνην αὐτοῦ παρεπομένης τῆς μεγάλης
ἐπυφημίας τῶν πρὸς τοὺς λόγους ὀργάντων νέων Ῥωμαίων. Καὶ ἀναπτύσ-
σων τὰς σχολὰς ἑλληνιστὶ ἐδέσμευε θαυμαστὸν ὅσον πρὸς ἑαυτὸν τὰς ψυ-
ξὰς τῶν ἀκρωμένων οὐ μόνον τῇ ἐμβριθείᾳ τῶν διδαγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῇ
φυσικῇ ἡδυσπείᾳ πρὸς Wegener de aula Attalica litter. antiq. Iau-
trico, Havniae 1836. Ἐπέτεινε δ' ἐν τοῖςδε τοῖς καιροῖς τὴν περὶ τὰ
ἑλληνικὰ γράμματα ἐμπειρίαν τῶν Ῥωμαίων ἢ βαρυτάτη ἐκείνη συμφορὰ,

ἦν ἔπαθον οἱ Ἄχαιοί, οἳ τινες ἄτε μέγα ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντες διὰ τὴν τῶν πολιτειῶν ὁμοφροσύνην εὐχερῶς κατέστησαν ὑποπτοὶ παρὰ Ῥωμαίους διὰ δύο προδότας τῆς πατρίδος τὸν Καλλικράτη καὶ τὸν Ἀνδρωνίδα ὡς τὰ τοῦ Περσέως φρονούντες καὶ κρύφα ἐν τῷ πολέμῳ εἰς αὐτὸν ἀντεπιστέλλοντες. Εἰ καὶ ἐπὶ τοῦ γραμματοφυλακείου τοῦ βασιλέως οὐδὲν γράμμα ἀνευρέθη καὶ αὐτὸς δ' Ἐένων, ὁ κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους προϊστάμενος τοῦ στρατοῦ ἐδήλωσε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συγκλήτῳ, ὅτι ἐμελλε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὑπόθεσιν, ἂν οἱ συγκλητικοὶ ἐπίστευον τῇ ἐγκλήσει, ὅμως δ' τῶν Ῥωμαίων ἀντιστράτηγος ἔγνω, ὅτι οὕτως ὄφειλε νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν παροῦσαν εὐκαιρίαν, ὡσθ' οἱ περιφανέστατοι ἄνδρες τῶν πολιτειῶν ἐκείνων, οἱ μέγιστον ἀξίωμα παρὰ ταῖς ἑαυτῶν πόλεις ἔχοντες, ἐκδιωχθῶσι διὰ δόλου ἐκ τῆς ἰδίας πατρίδος. Ἄπαντες ὅθεν, οἱ ὑπὸ τῶν προδοτῶν ἐκείνων κατηγορηθέντες, τῷ κελεύσματι τοῦ ἀντιστρατήγου μετέβησαν ἐν Ῥώμῃ ἵνα ἐνώπιον τῶν συγκλητικῶν διαλύσωσι τὰ καθ' ἑαυτῶν κατηγορημένα, ἔπου ἅμ' ἀφικόμενοι τῶν συγκλητικῶν κελευσάντων διεσκαδάσθησαν περὶ τὰς ἰσοπολιτίδας καὶ τὰς ἀποικίας τῆς Ἰταλίας φυλακῆς ἕνεκα (1). Τῶν δ' Ἄχαιῶν ἡ συμπολιτεία ἡ δεύτερον καὶ αὐθις πρεσβείαν πέμψασα εἰς Ῥώμην δὲν ἐδυνήθη ἵνα κατορθώσῃ ὅπως διαγνωσθῇ ἡ αἰτία τῶν ἰδίων αἰχμαλώτων καὶ ἂν ἡ σύγκλητος ἐπρωτίμα νὰ πιστεύῃ αὐτοὺς ἀθώους ἢ ν' ἀνευρίσκῃ, δέον ν' ἀποδοθῶσι τῇ ἑαυτῶν πατρίδι. Ἐπτακαὶ δεκα λοιπὸν ἔτη κατεκρατήθησαν αἰχμαλῶτοι οἱ ἀτυχεῖς Ἄχαιοί, ὧν πλεῖστοι ἐν τούτῳ τοῦ χρόνου ἠτελεύτησαν, οἱ δὲ περὶ τοὺς τριακοσίους ἐπιζήσαντες τῇ συνηγορίᾳ τοῦ Κάτωνος τελευταῖον ἀπελύθησαν ἰδ. Πausan. Ζ'. 10 Πολυβ. πρεσβ. 94, 105, 122, 129, 130, 439 καὶ Πλουτάρχ. β. Κάτων' τοῦ πρεσβύτ. Κ. 9.¹ Ἀναστρεφόμενοι δ' οἱ αἰχμαλῶτοι οὗτοι, ἄνδρες τῷ γένει γενναῖοι καὶ ἐξαιρέτοις ἐπιστήμασι κατηγλαῖσμένοι, ἐπὶ τὸσαῦτα ἔτη πρὸς τοὺς εὐπατρίδας τῶν Ῥωμαίων, τοὺς οὐχὶ ἀλλοτρίως ἔχοντας πρὸς τὴν τῶν γραμμάτων μεταχειρίσιν, δὲν ἦτο τρόπος ὥστε νὰ μὴ ἐξεγείρωσιν ἐν ἄλλοις μὲν τὴν μελέτην τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστημῶν, ἐν ἄλλοις δὲ νὰ ἐπαυξήσωσιν αὐτήν. Ὡν ἐγένετο καὶ ὁ Μεγαλοπολίτης Πολύβιος ὁ περὶ τὰ ἐλ-

1 Ἄξιοι σημειώσεως αἱ τοῦ Κάτωνος λέξεις «ὕπερ δὲ τῶν ἐξ Ἀχαιῶν φυγάδων ἐνευχθεῖς (ὁ Κάτων) διὰ Πολύβιον ὑπὸ Σικελίωνος, ὡς πολλοὺς ἐν τῇ συγκλήτῳ λόγους ἐγένετο, τῶν μὲν διδόντων καθόδον αὐτοῖς, τῶν δὲ ἐνισταμένων, ἀναστὰς ὁ Κάτων ὡσπερ οὐκ ἔχοντες» εἶπεν, ὁ πράττωμεν καθήμεθα τὴν ἡμέραν ὅλην (ἔηλ. τὴν τῆς συνεδριάσεως) περὶ γεροντίων Γραικῶν ζητοῦντες πότερον ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῖν, ἢ τῶν ἐν Ἀχαΐᾳ νεκροφόρων ἐκκομισθῶσι! Ἐἶτα ἐψηφίσθη ἡ καθο-

ληνικὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας διατετριφῶς καὶ καθόλου διὰ πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀρετὰς ὑπὸ Σικελίωνος τοῦ Αἰμιλιανοῦ εἰς τὴν προσημιλίαν αὐτοῦ δέκτος γενόμενος.

Οἱ πολὺ δ' ὕστερον τάσσεται (155 π. Χ.) ἡ παρὰ τῶν Ἀθηναίων εἰς Ῥώμην ἀποσταλεῖσα περιώνυμος πρεσβεία, ἣν συναπτελοῦν τρεῖς διαπρεπέστατοι φιλόσοφοι Καρνεάδης ὁ τῆς νέας Ἀκαδημίας ἀρχηγέτης, Διογένης ὁ τῶν στοικῶν τὴν σχολὴν ἐγκολπωθεὶς καὶ ὁ Κριτάλαος, ὁ τὸ σύστημα τῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἐπαγγελλόμενος ἴν' αἰτήσωνται παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἂν μὴ τὴν ἀπκλαγὴν, τοῦλάχιστον τὸν ἐπικουρισμὸν τῆς ὑπερβυλλούσης ζήτησε τῶν 500 ταλάντων, ἣν οἱ Σικυῶνοι δικασταὶ ἐπέβαλον τοῖς Ἀθηναίοις διὰ τὴν διαρπαγὴν τῆς πόλεως τῶν Ἐρωπίων. ἰδ. Πλουτάρχου β. Κάτων. κεφ. 22. Γελλίου Noct. Atticae VII, 14 καὶ Κικερ. Tuscul. IV. 3. Οὗτοι λοιπὸν οἱ ἄνδρες καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν ἐμπειρότατοι καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἴδιον εἶδος τοῦ λέγειν ἕκαστοι ἀριστοτέχναι, ἅτ' οὐ μόνον τὴν ἐντολὴν, ἣν ἀνέλαβον, εἰς τὴν σύγκλητον ἀνενεγκόντες, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ τοὺς κύκλους τῶν Ῥωμαίων εὐπατριδῶν λόγους ἀπαγγέλλοντες χάριν τῶν ἐπιθυμούντων ἀκούειν μέγαν, ὡς εἰκόσ, διήγειραν τὸν θαυμασμὸν διὰ τῆς νέας σοφίας καὶ εὐγλωττίας παρὰ τε τοῖς νεανίαις καὶ τοῖς ἀνδράσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ μεγάλη πληθὺς τῶν μαθητῶν ἐπέρρει ὁ Κάτων ἀνὴρ ἀρχαιοπρεποῦς ἀρετῆς καὶ πεποιθήσεων ὑπὸ φόβου μὴ ἐκ τῆς διαφθορᾶς (!) ἐκείνης αἰ τῆς νεότητος ψυχαὶ καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ἦθη διαστραφῶσιν, ἐγνωμάτευσεν ὑπὲρ τῆς μὴ χρονιωτέρας τῶν πρεσβίων ἐν Ῥώμῃ διατριβῆς τὴν ἀποδοχὴν τῶν αἰτήσεων αὐτῶν. Ὁ δὲ Καρνεάδης μνησθεὶς ἀρχαίων ἡμερῶν ἀποκατέστησε τὸ ἦθος τοῦ σοφιστοῦ ἅμα καὶ ῥήτορος Γοργίου τοῦ Λεοντίνου καὶ ἐτόλμησεν ἐν συνελεύσει νὰ ζητήσῃ δημοσίᾳ ἔλεγχον, ἀναγγείλας ἑαυτὸν πρόθυμον εἰς ἅπαντα, περὶ ὧν πᾶς τις ἐβούλετο ἀκούειν. Καὶ ἐν ᾧ τὴν προτερσίαν ἐπεδοκίμασε τὸ δίκαιον, ἐν τῇ ὕστερᾳ δι' ἐναντιολογιῶν ἀνείλε τὸ κῦρος. Ἐντεῦθεν ὁ Κάτων ἐκρινεν ἀπευκτέαν τὴν τοιοῦτότροπον σοφίαν, παραινέσας ἵνα φυλάσσωνται ἄνθρωπον, ὅστις ὅσα ἠθελὲν, εἰς ταῦτα κ' ἐπειθε. Καὶ οἱ ῥήτορες μὲν οὗτοι μικρὸν μετὰ ταῦτα ἄπρακτοι ἀπῆλθον, πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁ περὶ τὴν σπουδὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ῥητορίας ἐξεγερθεὶς ὄργασμὸς παρέμεινεν, ἢ ἐφαίνετο, ὅτι εἰς ἀνδρας ἐμμένοντας τοῖς ἀρχαίοις ἦθεις ὡσεὶ κακὸν εὐρύτερον ὑφείρπει καὶ ξένας κακίας τῇ παλαιᾷ τῶν Ῥωμαίων νέων διαίτη περιήπτε. Μάτην ὅμως τὸ ἀναφυόμενον κακόν, ὡς δὴ ὑπελάμβανον αὐτὸ ὁ Κάτων καὶ οἱ τῶν ἀρχαιοτρόπων ἐκείνων ἀπρὶξ ἐχόμενοι ἀπεπειράθησαν νὰ ναστείλωσιν. Ὁ Κάτων δὴλον ὅτι ἦτο πεπεισμένος, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν ὀλι-

γωρίαν τῆς πατρῴας παιδείας καὶ τὴν εἰς τὴν ἐπήλυδα σοφίαν ἀφοσίωσιν κακῶς θὰ ἐπρονόουν ὑπὲρ τῆς ἰδίας σωτηρίας. Ἄδηλον ἐν τούτοις ἂν εἴχεται ὀρθῆς γνώμης. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τῆς φιλοσοφίας ἐκείνης (καθάπερ, ἐπωνόμαζον αὐτὴν) καὶ μετὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐνεστερνίζοντο ἀμὰ ὀνεῖα ἤθη καὶ ἀλλοτρίας κακίας, ἐξεστρέποντο ὡς εἶδος τοῦ ῥωμαϊκοῦ πνεύματος καὶ τῆς εὐσταθείας καὶ ἀρετῆς τῶν προγόνων καὶ ἐπομένῳ τῷ λόγῳ ἀλλότριον πρόσωπον ἀναλαμβάνοντες αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐμποδῶν ἦσαν εἰς τὸ καλιεργεῖν τὸ ἑαυτῶν πνεῦμα κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ εἰς τὸ ἐφικνεῖσθαι τῆς ὑπεροχῆς ἐκείνης τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς, ἧς ὄφειλεν ἕκαστος φύσει προωρισμένος νὰ ἐπιτύχη. Ἡ παραδοχὴ ἄρα τῶν ἑλληνικῶν ἠθῶν ἐπήνεγκε τὴν ἀπώλειαν τῶν ἰδίων. Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶχετο δὲ Κάτων, ὁ τῶν πατριῶν ἠθῶν ἐραστὴς καὶ ὀρθῶς τοῦλάχιστον ἐφάνετο φοβούμενος περὶ τῆς ἀρχαίας τῶν ἠθῶν ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἀστήρητότητος τῆς ἀρετῆς, δι' ἣν ἡ τῶν Ῥωμαίων πολιτεία μετρησιώθη. Οὐδὲ μεμπτὸς εἶναι, εἰάν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ ἔκβασις. Ἄλλως ὁμοίως ἐπεκλώσαντο αἱ μοῖραι. Καὶ οὐδ' ὁ Κάτων αὐτός, ὁ τὰλλα εὐσταθῆς καὶ τῆ ἦν συνελάμβανε βουλῇ ἐμμένων, κατὰ γὰρ τοῦτο ἐγένετο πολὺ συνεπής, αὐτὸς δὲ ὁ τοὺς περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα διασύρων ὀψιμαθῆς ἑλληνικῆς παιδείας γενόμενος! Πολλοὶ λοιπὸν φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες εἰς τὴν πόλιν ἐπερρύησαν καὶ τούτων αἱ μελέται μεγάλην ἐπίδοσιν ἐλάμβανον. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ νεανίσκοι, οἱ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ἀσπαζόμενοι, ἤρχισαν νὰ ἐγκαταλείπωσι τὰ πατρία καὶ νὰ περιορῶσι τὰ θρησκευτικὰ, διὰ ταῦτα ἔτει 161 π. Χ. ἐξεδόθη τὸ κατὰ τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἑλλήνων ἐκείνων ῥητόρων δόγμα τῆς συγκλήτου ἵνα ὁ Μάρκος Πομπώνιος πραιτωρ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν νὰ μὴ παραμένωσιν ἐκεῖνοι ἐν Ῥώμῃ. Παρομοίως παρεμβληθέντων ἐννέα καὶ ἐξήκοντα ἐτῶν ἔτει 93 π. Χ. (ἴδ. Σουετων. de clar. rhet. 1) προὔτάθη τὸ τιμητικὸν ἐκεῖνο ἔδικτον ἐπὶ τοὺς λατίνους ῥήτορας. Ὅμως οὔτε τὸ δόγμα τῆς συγκλήτου, οὔτε τὸ τιμητικὸν ἔδικτον μακρὸν ἴσχυσεν, ἐκάτερον δὲ κατεγελάσθη ὡς ἐκ τῆς ἐγκαινισθείσης ἕξεως τοῦ βίου. Ἐν ἱκανῶς δὲ μακρᾷ σειρᾷ ἀνεφάνησαν γραμματικοί, οἱ τινες ἄσματα ὀλίγον διαθρονηθέντα αὐθις διεξήρχοντο, ποιοῦντες γνωστὰ τοῖς λοιποῖς καὶ δι' ἀναγνώσεως καὶ ὑπομνημάτων. Ὅθεν ἐνεκα τῆς σπουδῆς αὐτῶν τὸ εἶδος τοῦτο τοσοῦτον ἐπηρεξήθη, ὥστε μὴδ' ἐπιφανέστατοι ἄνδρες ἀπηξίωσαν νὰ γράψωσι τι περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ. Παρεκτὸς τούτου καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας παρεισέδου ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος σπουδῆ, μάλιστα δ' εἰς τὴν ὑπὸ τῆβεννοφόρων οἰκουμένην ἐντεῦθεν τοῦ Πάδου Κελτικὴν. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κορίνθου καὶ τὴν τῆς Ἀχαΐας εἰς ἐπαρχίαν μεταρρῦθμισιν

ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα διεδόθη ἐπὶ μᾶλλον ἀνά τὴν πόλιν. Μείζονα ἐντεῦθεν ὁσημέραι γινώσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐκτῶντο οἱ Ῥωμαῖοι, ἦν ἐποπλασσίαζον ἡ τῶν ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων κατὰ τὴν Ἑλλάδα διατριβῆ ἄμα δὲ καὶ πολλῶν εὐπατριδῶν, ἡ ἐμπορία, ἡ συχνότερα προσομιλία καὶ οἰκειότης, ἡ ἑκατέρους τοὺς λαοὺς συνδέουσα. Καὶ δὴ ἔθος κατέστη ὥστε πολῖται πλουσιώτεροι ἐκάλουν διδασκάλους ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ καὶ ἀλλοτρίοις ἠθεσιν ἐκτεθραμμένους ἐπὶ τῷ διδάσκειν οὐχὶ ἀνευ ἀδρῶν διδάκτρων τοὺς ἑαυτῶν παῖδας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν γραμματικὴν, τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἡ ἔπεμπον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν εἰς Ἀθήνας ἐνεκα μαθήσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐπιστημῶν, ἡ καὶ προσελάβανον εἰς τὰς ἰδίας οἰκίας ἑλληνας λογίους ὡσανεὶ τῶν γραμμάτων ἐταίρους, ὡς ἐν παραδείγματι ὁ Πούβλιος Ἀφρικανός, ὁ Γάιος Λαίλιος καὶ ὁ Λεύκιος Φούριος ἔσχον μεθ' ἑαυτῶν Ἑλληνας ἀμφιλαφεῖ παιδείᾳ κεκοσμημένους.¹ Καὶ δὲν ἐλήφθη μόνον πρόνοια δημοσίᾳ περὶ παιδείας κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν, ἦν χρυσὴν ἐπονομάζουσι, καὶ ἐν ἧ ἄτε τῆς διαίτης καὶ τῶν ἠθῶν μεταβληθέντων τηλικαύτη ἐγένετο ἡ ἀνάγκη τοῦ ἐκπαιδεῦσαι τὴν νεολαίαν ποικίλην παιδείαν καὶ τέχνας, ἀλλὰ καὶ πολλὰ περιώνυμα σχολεῖα, κατὰ τινὰ ἐποχὴν ὑπῆρξαν ἐν τῇ πόλει ὑπὲρ τὰ εἴκοσιν, ἴδ. Σουετων. de ill. gr. 3. Πρῶτος ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ ἐκ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἐκμαθῶν ὀπόσον ἀπαραίτητος ἀπέβηκε τοῖς Ῥωμαίοις ἡ ῥητορικὴ ἐκμάρφωσις, ἐνεκαίρισε τι δημοσίᾳ, ἀποβλέψας εἰς τοὺς διδασκάλους. Πυδόκησε δηλαδὴ νὰ μεταδώσῃ πολιτείας ἅπασιν τοῖς ἐν Ῥώμῃ τὴν ἱατρικὴν ἐπαγγελλομένοις καὶ τοῖς διδάσκουσι τὰς ἐλευθερίους τέχνας, τουτέστι γραμματικοῖς καὶ ῥήτορσι, καὶ ταῦτα ἴν' ἀσμενέστερον καὶ οὗτοι διαμένωσιν ἐν τῇ πόλει καὶ ἄλλοι ἐπιποθῶσι νὰ ἐγκατασταθῶσιν αὐτόθι. Ἐτήσιος ὁμοίως μισθὸς δὲν ἐνεκρίθη ἐκείνοις. Καὶ δὲ ἐβίουν ἐπὶ ἀβεβαίᾳ ἀμοιβῆ, ἦν ἐλάμβανον παρὰ τῶν καθ' ἐκάστας οἰκογενειῶν, ἡ παρὰ μαθητῶν. Οἱ δ' αὐτοκράτορες τελευταῖον ἤρχισαν νὰ ἐπιμελῶνται τῆς δημοσίας διδασκαλίας τῆς νεολαίας καὶ νὰ συνδράμωσιν ὑπὲρ αὐτῆς, (τοῖς δ' ἰδιαιτέροις διδασκάλοις ὠρίσθη ἐξ ἀρχῆς ἐνιαύσιος μισθός). Ὁ Ἀύγουστος λ. χ. μεγάλην ἐπεδείξατο τὴν ἐλευθεριότητα πρὸς τὸν Οὐέρριον Φλάκκον, ἀπελεύθερον, διαπρεπῆ ἐπὶ τῇ διδασκτικῇ, ὅς τις πρὸς ἐνάσκησιν

¹ Κικέρ. de Orat. II 37 « et certo non tulit, ullos haec civitas aut gloria clariores aut auctoritate graviore, aut humanitate politiores. P. Africano, G. Laelio, L. Furio, qui secum cruditis simos homines ex Graecia palam semper habuerunt.

τῆς εὐφυΐας τῶν μαθητῶν συνήθιζε νὰ συμβάλλῃ τοὺς δμήλικας πρὸς ἀλλήλους, προτιθεὶς καὶ τὰ θέματα, ἅπερ ὄφειλον νὰ γράφωσι καὶ τὸ ἔπαθλον, ὅπερ ὁ νικητὴς ἀπέφερεν. Ἐνταῦθα πρῶτον εὐρηγνται τὰ σχολικὰ βραβεία παρὰ Ῥωμαίοις. Τῷ δὲ διδασκάλῳ αὐτῷ ὁ Αὐγουστος παρέδωκε τοὺς ἰδίους ἀνεψιούς, ἐπιτάξας ἵν' ἀνὰ ἑκατὸν σηστερτίους καταβάλλωσιν ἐκείνῳ ἔτησίως, ἴδ. Σουετων. de ill, gr. 17. Οὕτως ἐδόθη πολιτεία τοῖς γραμματικοῖς καὶ τοῖς ῥήτορσι καὶ ἡ τούτων μελέτη, ἡ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἐλάχιστα ὀνομαστὴ οὐδὲ πολλοῦ ἀξία θεωρουμένη, ἐπεδοκιμάσθη καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας. Μετέπειτα ὁ Οὐεσπεσιανὸς (αὐτοκράτορεύσας ἀπὸ 70—79 μ. Χ.), ὁ πρὸς τὰς ἐπιστήμας καθόλου καὶ τὰς τέχνας εὐμενῆς, ὄρισεν ἐνιαυσίους μισθοὺς ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων ῥητόρων (πρβλ. Σουετων. Οὐεσπεσ. 18), ἀφ' οὗ τῆς αὐτοκρατορίας ὁ Κοϊντιλιανός, ὁ Καλεγουρριτανός ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Γάλβα ἐν Ῥώμῃ ἀνακληθεὶς, ὅπου πρότερον διέμεινε μετὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, ἐδίδαξε ῥητορικὴν εἴκοσι συνεχῆ ἔτη, ἀξιούμενος βαρυτίμων διδασκαλίων κατ' ἐνιαυτόν, ἴδ. Ἱερώνυμ. ἐν Εὐσεβίου Χρον. καὶ Κοϊντιλιανοῦ προοίμιον καὶ Bähr's Geschichte der Römischen Liter. § 264. Τελευταῖον ὁ Ἀδριανὸς ὑπὸ μεγάλου ζήλου πρὸς τὰ γράμματα ἐμπορούμενος ὠκοδομήσατο καὶ παιδευτήριον, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἀθηναίων, ὄρισας τὴν τοῖς διδασκάλοις ἑκτίσιν ἰδίου μισθοῦ ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου (aerarium). Ὅθεν ἔκτοτε ἰδρύθησαν παρὰ Ῥωμαίοις δημόσια σχολεῖα, ἴδ. Αὐρῆλ. Βίβλ. 14. Ἐντεῦθεν τὸ σύστημα τοῦ διαπλάττεσθαι καὶ καλλιεργεῖν τὴν νεότητα, ὅπερ ἤρτητο μᾶλλον ἐκ τῆς θελήσεως τῶν πατέρων, ἢ ἐκ τῆς ἐξουσίας τῆς πολιτείας, τοσοῦτον ἠλλοιώθη, ὥσθ' ἡ ἀγωγή, ἡ πένος τῶν σπουδαιοτάτων καὶ τῆ παιδεύσει σφιγκτὰ συνεζευγμένη, ὥσει ἐλάττονος ἀξίας ὑπετιμᾶτο τῆς διδασκαλίας, ἢ δ' ἰδιωτικὴ παιδεύσει ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων μετετρέπη εἰς δημοσίαν. Ἰστέον δ', ὅτι κρατίστη σχολὴ καὶ δὴ τοῖς Ῥωμαίοις προυργιαιτάτη καθ' ἅπαντας τοὺς χρόνους ὑπῆρξεν αὐτὴ ἡ πολιτεία. Ἀλλὰ τὸ μνημονεῦσαι τίνι τρόπῳ καὶ μέτρῳ ἐπόμμενοι οἱ αὐτοκράτορες πολλοῦ ἀξιοῖ ἐγένοντο περὶ τὴν ὀρθὴν παιδεύσει τῶν νέων δὲν εἶναι τοῦ παρόντος τόπου. Ἀρκείτω ἐνθάδ' ἡ μνησὶα ἐν τίσιν καιροῖς καὶ διὰ τίνας λόγους ἡ ἰδιωτικὴ διδασκαλία μετεβλήθη εἰς δημοσίαν. Ἐκ τῶν τέως ὑποσημανθέντων μᾶλλον, ἢ ἀναπτυχθέντων φαίνεται, ὅτι δεόν μὲν νὰ ἐξερευνηθῇ ὁποῖα ὑπῆρξε κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἡ μέθοδος ἐκείνη τοῦ ἐκτρέφειν καὶ ἐκπαιδεύειν τὴν νεολαίαν καὶ τί ἐξεργάσατο, ὅμως ὀλίγα ἀνευρίσκονται περὶ τοῦ πράγματος τούτου ἀξία ὅπως δῆποτε πίστεως. Εἰς ὀλίγα ἄρα δεόν νὰ ρεσθῶμεν. Ὅτι λοιπὸν ἡ

τῶν Ῥωμαίων ἀγωγή καὶ παιδεία τὸ κατ' ἀρχὰς ἐγένετο ἀπλουστάτη, κατὰ δὴλον γίνεται ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχαίας διαίτης καὶ ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς πολιτείας. Διότι οἱ Ῥωμαῖοι καθ' ἅπασαν τὴν παρούσαν περίοδον ἦσαν τὰ μάλιστα ἠσχολημένοι ὅπως ἐκ τῆς καλλιεργίας τῶν ἀγρῶν πορίζονται τὰ τοῦ βίου ἐπιτήδεια, ὅπως ἐπιχειροῦντες πολέμους ὑπερασπίζωσι καὶ μεγεθύνωσι τὰ ὅρια τοῦ κράτους. Ἐντεῦθεν παρὰ Ῥωμαίοις ἀπαντῶσιν ἐκεῖναι αἱ τάσεις, τὰ ἤθη, αἱ ἀρεταί, ἐκεῖναι τέλος αἱ κακίαι, αἵτινες ὡς τὸ πλεῖστον ἀνευρίσκονται παρ' Ἑθνεῖ, περὶ τὰ ἀγροτικὰ διατρέβοντι καὶ εἰς πολεμικοὺς ἀγῶνας ἐμπεπλεγμένῳ. Ὡς δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις πράγμασι καὶ ἐν τοῖς πρὸς ἀγωγήν καὶ παιδεύσει τῶν πολιτῶν ἐκ μικρῶν ὀρμηθέντες τὰ μέγιστα κατέλαβον. Ὅθεν ἐπειδὴ οὔτε δημόσια σχολεῖα ὑπῆρχον, ἄτε τῆς πολιτείας οὐδένα μισθὸν ἠμίλλας (κατὰ τὴν κομψὴν Ἐενοφώντειον φράσιν) τοῖς διδασκάλοις ἐκτινοῦσε, οὔτ' ἅπαντες εἶχον τοὺς πόρους, ὅπόθεν νὰ διατρέφωσι τὸν διδάσκαλον τῶν παιδῶν, ἢ δὲν ἐδύναντο νὰ πληρῶνωσι διδάκτρα τοῖς ἰδιωτικοῖς διδασκάλοις, ὀλιγοστοὶ ἐπετύγγανον τῆς ὑπὸ τῆς φύσεως παρεχομένης διδασκαλίας, ἤτοι τῆς μητρῆς. Μέγα δὲ ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ ὑπῆρξε τῶν μητέρων τὸ ἀξίωμα καὶ αὐτῶν τῶν ἐνδεεστέρων. Μητέρες περίβλεπτοι ἐπὶ ἀγνότητι, αἰδοῖ, ἐπιμελεία καὶ τιμῇ ἠξιοῦντο γενικῆς ἐκτιμήσεως, οὐδ' εὐρηται ἄλλοθι που τηλικούτος ὁ σεβασμός, ὁ ἐπὶ τῆς παρούσης περιόδου ταῖς γυναῖξι προσνεμόμενος, ἴδ. Λιβ. I. 13. Ἀρίγνωτον, ὅτι ἔνεκα παραβιάσεως τῆς γυναικείας αἰδοῦς οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ ποδῶν ἐποίησαντο βασιλεῖς καὶ δεκάρχους κατέλυσαν. Μίας δὲ μητρὸς, ὡς δὴ πασιθρόλητον, αἱ δεήσεις καὶ αἱ ἐπιτιμήσεις τῆς Οὐετουρίας ἐκαμψαν τὴν ψυχὴν τοῦ Κοριολάνου καὶ οἱ ἔγγαμοι τῶν Ῥωμαίων πρὸς τιμὴν τῶν γυναικῶν ἤγειραν νάον τῆς τύχης τῆς γυναικείας (Fortunae Muliebri) ἴδ. Λιβ. II, 40.¹ Οὐχὶ ἀπαξ γυναι-

¹ Τόθ' αἱ δεσποῖναι εἰς τὴν Οὐετουρίαν τὴν μητέρα τοῦ Κοριολάνου καὶ τὴν Οὐολουμνίαν τὴν τοῦτου σύζυγον φοιτῶσαι συνέρχονται. Ἄν τοῦτο δημόσιον μέτρον ὑπῆρξε, (δηλ. δόγμα συγκλητικόν) ἐπάγει ὁ Αἰθίος, ἡ γυναικεῖος φόβος, ὀλίγον ἀνευρίσκω. Κατώρθωσαν ἀληθῶς ὅπως καὶ ἡ Οὐετουρία ἢ τὰ ἔτη λίαν προβεβηκυῖα καὶ ἡ Οὐολουμνία φέρουσα τοὺς δύο μικροὺς υἱοὺς μεθ' ἑαυτῆς ἐκ τοῦ Μαρκίου πορευθῶσιν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, κ' ἐπειδὴ οἱ ἄνδρες δὲν ἐδύναντο νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πόλιν διὰ τῶν ὀπλων, αἱ γυναῖκες διὰ τῶν δεήσεων καὶ τῶν δακρύων ἠμόνοντο ὑπὲρ ἐκείνης. Ἄμ' ἐντεῦθεν ἀφικομένων ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἠγγέλθη τῷ Κοριολάνῳ, ὅτι ἀπειροπληθεῖς γυναῖκες παρήσαν, τὸ πρῶτον, αὐτὸς ὅστις δὲν συνεκινήθη οὐθ' ὑπὸ τῆς δημοσίας μεγαλειότητος τῶν πρέσβων, οὐθ' ὑπὸ τῆς τηλικαύτης εὐσεβείας τῶν ἱερέων τῆς ἐμβληθείσης εἰς τοὺς

κας ἐπ' ἀρετῇ διακρέπεται ἠρέθησαν πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν ὑφίστων ἱεροπραξιῶν τῶν θεῶν. Ἡ Σουλπικία ὡς ἐν παραδείγματι ἢ τοῦ Φουλβίου Φλάκκου γυνή, ἢ τῆ γνώμη τῶν δεσποινῶν αἰδημονεστάτη ἠρέθη ὑφ' ἑκατόν ἔτη ἀφιερῶσα τὸ ὁμοίωμα τῆς Ἀφροδίτης κατὰ τὰ Σιδύλλια θέσφατα, πρὸς Πλινίου Hist. Natur. VII. 35. Ἡ Κλαυδία πάλιν ἀριπρεπῆς ἐπικοσμιότητι πικρῆτος ναῦν, κομίζουσα τὰ ἱερὰ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν Ἰδαίας προσπεπηγυῖαν τῷ τελέγει τοῦ Τιβέρεως ἐξείλκυσε δεηθεῖσα ἵνα οὕτω τέλος ἐπιτύχη, ἂν εἰς ἑαυτὴν αἰδῶς ἐνυπάρχει, ἴδ. Συστῶν 6. Τιβερ. 2. Ἐγκωμίσις ἐξαιρέται καὶ ἡ ἄλλη Κλαυδία, ἡ Ἐστιὰς ἐκείνη παρθένος, ἥτις θεασαμένη τὸν ἴδιον πατέρα ἐν τῇ τελετῇ τοῦ θριάμβου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἄρματος ἀποσπώμενον διὰ τῆς βιαίας χειρὸς πολεμίου δημάρχου παρενεβλήθη ἐν μέσῳ ἐκκτέρων καὶ τὸν πατέρα περιπτύχθεισα δὲν ἠνέχθη ἀποσπασθῆ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἄρματος, ἀλλὰ τὴν ὑπερτάτην δύναμιν τὴν ὑπ' ἐχθρότητος διαφλεγομένην ἀπόσαστο, ἴδ. Συστῶν. ἐνθ. ἀνωτ. καὶ Οὐαλέριον Μάξιμον V, 4, 6 καὶ Κικέρωνος pro Cael. 14. — Παρεκτὸς τούτου ἐν στόματι ἀπάντων τὰ μάλιστα περιάδεται ἡ Κορνηλία, ἡ τῶν Γράκχων μήτηρ, ἐξέχουσα καὶ τῇ προσηθεία καὶ τῇ τῶν ἠθῶν χάριτι κατὰ τῷ μεγαθύμῳ, ἧς αἱ ἐπιστολαὶ ἐπαινοῦνται ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν Βρούτῳ 58 καὶ ὑπὸ τοῦ Κοϊντιλιανοῦ Inst. Orat. I. 1, 6. Ἐπαίνων ἀξιούνται παρὰ τὰς εἰρημένους καὶ ἡ Αἰιλία, ἡ τοῦ Γάκου τοῦ Σοφοῦ πρῶτος θυγάτηρ, καὶ αἱ ταύτης θυγατέρες αἱ δύο Μουκίαι καὶ ἐγγόναι Λικίνιαι καὶ ἡ τοῦ Πομπηίου σύζυγος Κορνηλία καὶ ἡ Πέα, ἡ τοῦ Σερτώριου μήτηρ καὶ ἡ Ἰουλία Προκίλλα μήτηρ τοῦ Ἰουλίου Ἀγρικόλα σπαγίας κοσμιότητος, ἐν ἧς τῷ κόλπῳ καὶ τῇ φιλοστοργίᾳ ἐκτραφεῖς ὁ υἱὸς διὰ πάσης θραυπέας ἀπασῶν τῶν τιμῶν τεχνῶν διήνησε τὴν τε παιδι-

ὄφθαλμοῦ καὶ τὴν ψυχὴν, πολλῶ μάλλον ἰσχυρογνώμων ἐδείχθη πρὸς τὰ τῶν γυναικῶν δάκρυα. Μετέπειτα δὲ τῶν οἰκείων θραυπόντων τις ὁ τὴν Οὐετουρίαν ἀνά μέσον τῶν ἄλλων περιλυπον γνωρίσας μεταξὺ τῆς νόμφης καὶ τῶν ἐγγόνων ἰσταμένην, ἂν μὴ ἀπάτωσι με οἱ ὄφθαλμοί, εἶπεν, ἢ μήτηρ καὶ ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα σου παροῦσαι εἶναι. Ὁ Κοριολάνος λοιπὸν μικροῦ δεῖν ἔξω ἑαυτοῦ ἔσπευδεν εἰς περίπτυσιν τῆς μητρὸς, ἢ ἡ γυνὴ ἀπὸ τῶν ἰκεσιῶν εἰς ὄργην στραφεῖσα, ἄφες με πρὶν ὑποδέξωμαι τὸν σὸν ἀσπασμόν γὰ μάθω, ἂν εἰς ἐχθρόν, ἢ εἰς τὸν υἱόν μου πορεύομαι, ἂν αἰχμάλωτος, ἢ μήτηρ ἐν τοῖς σοῖς στρατοπέδοις εἴμι. Εἰς τοῦτο ἢ ἐμὴ μακρὰ ζωὴ καὶ τὸ ἀτυχὲς γῆρας παρέσυσεν ἵνα σὲ ἐξόριστον, εἶτα πολέμιον ἴδω; εἶναι ἄρα δυνατόν, ὅτι θὰ ἐρημώσης ταύτην τὴν γῆν τὴν τε κοῦσάν σε καὶ ἐκθρέψασαν; . . . ἂν μὴ ἐγὼ σε ἔτικτον, ἢ Ἔωμη δὲν θὰ ἐπολιόρχετο, ἂν μὴ σε εἶχον υἱόν, ἐλευθέρᾳ ἐν ἐλευθέρᾳ πατρὶδι θὰ πέθονησκόον. . . καὶ ἠγειραν αὐτῇ μνημεῖον τὸν ναὸν τῆς Γυναικείας Εὐτυχίας, ἀφιερῶσαντες τῇ ὀνόματι αὐτῆς ταύτης. — »

κὴν καὶ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν καὶ ἄλλαι πολλαί, ὧν ἡ ἐξαρτιομένης θὰ πέβαινε μακρὰ καὶ θὰ ὑπερέβαινε τὰ ὄρια τῆς παρούσης ἐργασίας. Ἡ δὲ δύναμις, ἣν ἐκέκτηντο αἱ μητέρες ἐκείναι εἰς τὸ εὐλαβῶς ἀναρριπίζειν τὰ μικρὰ ζώπυρα τοῦ πνεύματος ἐν τῇ τρυφερῇ ἡλικίᾳ, εἰς τὸ ἐπιμελῶς θεραπεύειν τὰ ἠθῆ καὶ εἰς τὸ ὀρθῶς διαπλάττειν τὸν λόγον αὐτῶν, ἐγένετο ἐν παντὶ τῷ βίῳ καὶ τὰ μάλιστα τελεσιουργῶς καὶ σωτηριώδης. Διότι αἱ τῶν Ῥωμαίων μητέρες, ὧν ἡ κατ' οἶκον ἐνδιαίτησις παρεβαλλομένη πρὸς τὸν βίον τῶν Ἑλληνίδων ὑποληπτέα πολὺ τιμιωτέρα, ἀπὸ παλαιότητας χρόνου ὡς τὸ πλεῖστον αὐταὶ (ἄνευ δηλ. διδασκάλου) ἀνελάμβανον τὴν ἐντολὴν τοῦ ἐκτρέφειν τὰ ἴδια τέκνα, ἰθύνουσαι τὰς μικρὰς ἀσχολίας καὶ τὰς παιδίας αὐτῶν διὰ μητρικῆς στοργῆς καὶ συνέσεως καὶ τέχνας πρὸς τὴν τρυφερὰν ἡλικίαν ἀρμοζούσας ἐκδιδάσκουσαι ἐκείνας. Τῆς δὲ τιμηστάτης ταύτης ἀσχολίας, ὁπότε σχολὴ ὑπῆρχε, συμμετεῖχον καὶ οἱ πατέρες, οἵτινες τὸ ἔργον καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν μητέρων τῇ βουλῇ καὶ τῷ ἰδίῳ ἀξιώματι ὑποβοηθοῦντες τὴν ἡδίστην χαρὰν ἐκείναις ἐμερίζοντο. Καὶ ἀληθῶς οὐδὲν ἐδύνατο νὰ ἦναι προσφεύστερον τῆς ὑπὸ τῶν γεννητῶρων ἀγωγῆς τῶν παιδῶν. Διότι τί ἐμπορεῖ νὰ ἦναι ἀλλοτριώτερον τοῦ ὑγιαίνοντος συστήματος τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείσεως, τί μᾶλλον δι' ἀστροφον ἢ τὸ παραδιδόναι τὰ τέκνα ἄνευ εὐθέτου καὶ σπουδαιοτάτου λόγου ταῖς τροφαῖς, ἢ τὸ διαπιστεῦσθαι τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν τούτων καὶ τὴν εὐεξίαν σωματικὴν τε καὶ ψυχικὴν ταῖς ἐξ ἀλλοδαπῆς κεκλημέναις παιδαγωγοῖς καὶ διὰ μισθοῦ ἀναπειθομέναις, αὐτὰ δὲ τὰ τέκνα οἶονε ἀπὸ τῶν κόλπῳ τῶν γονέων ἀποσπᾶν καὶ ἀνέχεσθαι, ἵνα μετὰ τοῦ γάλλυτος τῆς τροφῆς θηλάξωσι τὰς πλάνους καὶ τὰς ἀλλοτρίας κακίας; Ἐπὶ τῶν παιδαγωγῶν αὐτῶν ἰσχύει τὸ τοῦ Ἐνίου ἐκεῖνο «qui sibi semitam non sapiunt, alteri monstrant viam» (=τοῖς μὴ γενομένοις τοῦ ἰδίου σπάρου ἄλλοι δεικνύουσι τὴν ὁδόν), ἢ τὸ τετριμμένον ἐκεῖνο «poteritno caecus caecum ducere» (δύναται ἄρα τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγεῖν;). Τὸ κακὸν τοῦτο, ὡς μὴ ὄφειλεν, ἐπεκράτησε παρὰ Ῥωμαίους ἐπὶ τῶν ἐπιγενεστέρων καὶ τῶν ὑστάτων χρόνων. Ἀποκλίναντες δὲ ἴδιον ὅτι Ῥωμαῖοι (ἀπὸ τοῦ 6'. φοινικῶ πολέμου 218—212 π. X.) τῆς παλαιᾶς ἀπλοῦς διαίτης καὶ τῆς ἔξεως καὶ σωφροσύνης τῶν προγόνων ὀλιγώρως εἶχον καὶ περὶ αὐτὴν τὴν τῶν παιδῶν ἀγωγὴν, παραδίδοντες αὐτοῖς ταῖς τροφαῖς καὶ ταῖς θεραπευτικαῖς, ἢ εὐτελεστάτοις δούλοις, ἢ πειναλέοις Γραικύλοις. Τὴν πλημμελῆ ἐν τούτοις αὐτὴν ἀγωγὴν, τὴν ὑπὸ πολλῶν εὐπατριδῶν ἐπιδοκιμασθεῖσαν, οἱ σωφρονέστεροι καὶ συνετώτεροι ἐκποδῶν ἐποιήσαντο, ἄλλοι δὲ σφόδρα διέσυσσαν καὶ διὰ πικρῶν εὐτραπελιῶν κατεγέλασαν ἴδ.

Πετρων. Σατυρ. Προοίμ. Ίουβενάλ. Sat. VII. Περσίου Sat. 4. και Τακίτου Διαλ. de Orati κ. 35 κ. ε. Τὰ δ' ἀρχαῖα ἐκεῖνα ἦθη μετὰ τῶν νέων κακιῶν τῆς μετέπειτα ἐποχῆς διαυγῶς ἐξιστόρησεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ προμνημονευθέντος διαλόγου ἐν κεφ. 28—29, οὗ χωρίου κρατίστου καὶ ἀναγνώσεως ἐπαξίου παραθέτομεν μέρος « Ἦδη πρῶτον ἐκάστῳ ὁ υἱός, ὁ ὑπὸ ἀγνῆς γεννητῆρας τεχθεὶς, δὲν ἐξετρέφετο ἐν τῷ οἰκίσκῳ τῆς ἐωνημένης τροφῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῶν γονάτων καὶ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς μητρός, ἧς ἐκλαμπρὸς ἦτο ὁ ἔπαινος τοῦ ἐπιτηρεῖν τὸν οἶκον καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν τέκνων. Ἡρεῖτο δὲ τις πρεσβυτέρα τῷ γένει οἰκεία, ἧ μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἠθῶν ἐπέτρεπον τὰ τέκνα ἐκάστης οἰκογενείας καὶ ἧς ἐνώπιον οὐδ' ὄσιον ἦτο νὰ λέγωσιν, ὅπερ ἀισχρὸν ὑπελαμβάνετο, οὐδὲ νὰ πράττωσιν, ὅπερ τὴν πρᾶξιν ἄτιμον ἐφαίνετο. Καὶ οὐ μόνον τὰς μελέτας καὶ τὰς ἀσχολίας, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀναπαύλας καὶ τὰς τέρψεις τῶν παιδῶν δι' ἱερότητός τινος καὶ εὐλαθείας συνεκίρνα. Οὕτως ἐξ ἀκοῆς παρελάβομεν, ὅτι ἐπραττεν ἡ τῶν Γράκχων μήτηρ Κορνηλία καὶ ἡ τοῦ Καίσαρος Ἀύρηλια, ταῦτά γινώσκοντες καὶ περὶ τῆς Ἀτίας, τῆς τοῦ Ἀδγούστου μητρός, ἧτις προέστατο τῆς ἀγωγῆς τῶν πριγκίπων υἱῶν αὐτῆς. Αὕτη δ' ἡ αὐστηρότης τῆς ἀγωγῆς, προσεπάγει ὁ συγγραφεὺς, εἰς τοῦτο ἀπέβλεπεν, ὅπως ἡ ἀκραιφνής, καὶ δι' οὐδεμιᾶς πονηρίας διαστραφεῖσα φύσις ἐνὸς ἐκάστου τέλειον ἐγκολπῶται παραχρῆμα τιμίας τέχνας, καὶ εἴτ' εἰς τὰ στρατιωτικά, εἴτ' εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου, εἴτ' εἰς τῆς εὐγλωττίας τὴν μελέτην ἐπεδίδετο, τοῦτο μόνον νὰ πράττη, τοῦτο ἅπαν νὰ ρύηται. Τοῦτον λοιπὸν τῆς ἀπλότητος, τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς χρηστότητος τὸν ἔπαινον δικαίως ὁ συγγραφεὺς ἀπέδιδε τῇ ἀρχαίᾳ ἀγωγῇ. Καὶ διότι τὰς τέχνας, τὰς καὶ ἐν τῇ περιόδῳ ἐκείνῃ τὰ μάλιστα ἐπαινετὰς καὶ ἐν παντὶ καιρῷ σπουδαιοτάτας, αἱ τινες ἐστρέφοντο εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὀρθὸν τρόπον τοῦ ζῆν, εἰς τὸ φιλοπόνως ἐπιτελεῖν τὰς ἐν τῷ βίῳ ἀσχολίας, εἰς τὸν πρὸς τοὺς γεννήτορας, τοὺς οἰκείους, τοὺς συμπολίτας, τοὺς ἄρχοντας καὶ τὴν πατρίδα καθήκοντα ὡς τὸ πλεῖστον ἐξεμάνθανον ἐν τῇ οἰκιακῇ ἐστία παρὰ τῶν γονέων, τῶν περὶ τὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου πεπαιδευμένων.

Ἐν Ζακύνθῳ, Φεβρουάριῳ ἀρχομένῳ 1879

Ἐπανόρθωσις τῶν παραραμάτων τῶν ἐν τῷ α'. ἀρθρῳ, τῷ περὶ «ἀγωγῆς καὶ παιδείας παρὰ Ῥωμαίους» ἐν τῷ δ'. τεύχει.

Σελ. στίχ. 107 5 φινικῶν ἀντὶ φοινικῶν.

»	49	Βερνχάρδους	»	Βερνχάρδους.
408	»	καλλιέργειαν	»	καλλιέργειαν,
410	40	Βαρβάτος	»	Βαρβάτης
»	20	αὐτῆς	»	αὐτοῖς
»	31	μετὰ τὸ μετέδωκαν πρόσθετος τοῖς πληθυσίοις τῆς (ὁψί- στης τιμῆς)		
411	4	δικτατορίας	ἀντὶ	δικτατορίας
»	3	κατωρθώθη	»	κατωρθώθη.
»	37	πανωλεθρίαν	»	πανωλεθρίαν
412	24	Welsseborn	»	Welsseborn.

N. ΠΕΤΡΗΣ.

Η ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ.

ΥΠΟ ΗΙΡΡΕΑΥ

(συντ. 13. Τεύχ. Β' σ. 166)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τὸ ζήτημα τοῦ ἀναδιοργανισμοῦ τῶν σχολῶν ἀπασχολεῖ ἐν Ἀγγλίᾳ ὅλα τὰ πνεύματα. Ἐν Λονδίῳ ὡς ἔφοροι σχολῶν ἐξελέχθησαν πρόσωπα διακεκριμένα καὶ ἐπίσημα. Ἐθεώρησαν συντελεστικώτερον νὰ ἐμπιστευθῶσι τὴν διοίκησιν τῶν σχολῶν εἰς αἰρετὰ σώματα, τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ὁποίων ἀπένευξαν εἰς τὰς κυρίας. Ὅθεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατηρτίσθη ἐν Λονδίῳ συμβούλιον μέγα, ἀποτελούμενον ἐξ δημοτῶν, μελῶν τοῦ κοινοβουλίου, ἀνδρῶν ἐπισήμων καὶ κυριῶν ἀνωτέρας τάξεως, τούτων πάντων θηρούντων τὴν θέσιν ταύτην μετὰ ζέσεως τοιαύτης, ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ βουλευτικῆς ἔδρας.

Ὁ πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τούτου εἶναι μέλος τῆς βουλῆς τῶν λόρδων, ἀρχαῖος διοικητῆς τῶν Ἰνδιῶν. Σήμερον ὑπάρχει ἐν Λονδίῳ εἰδὸς τι κοινοβουλίου σχολιακοῦ, οὕτως εἶπεν, οὐ αἰ περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς διδασκαλίας συζητήσεις διεγείρουσι σπουδαίως τὴν προσοχὴν τοῦ δημασίου.

Καὶ μ' ὅλα ταῦτα αἱ προταθεῖσαι μεταρρυθμίσεις καὶ ἡ ἰδέα τοῦ νὰ καταστῇ ἡ ἐκπαίδευσις ὑποχρεωτικὴ ἀπαντῶσι μυρίας καὶ σπουδαίας δυσχερείας.

Τὰ Ορησκευτικὰ κόμματα κατῆλθον προθύμως εἰς τὴν ἐκλογικὴν πάλιν σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν ἐκλογήν τῶν ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως συμβουλιῶν. Ἡ ἀγγλικανικὴ ὀρθόδοξος ἐκκλησία θέλει νὰ ἐπιβάλῃ τὴν κατῆχησίν της εἰς ὅσας ἐκ τῶν σχολῶν ἐξασκεῖ τινα ἐπιρροήν, Οἱ σχισματικοὶ διαμαρτύρονται, θεωροῦντες πᾶν χορήγημα, πάντα φόρον, πληρονόμηνον εἰς τὰς παρὰ τῶν φίλων τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας διευθυνομένης σχολάς, ὡς ὑποστήριγμα παρεχόμενον εἰς τοὺς ἐχθροὺς των. Ἀποποιοῦνται ἐπομένως τὴν πληρωμὴν παντὸς φόρου καὶ διακηρύττουσιν, ὅτι προτιμῶσι μᾶλλον τὴν φυλακὴν καὶ τὸν καταδιωγμὸν ἢ τὴν ὑποταγὴν των εἰς τὰς θελήσεις τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῇ Ἰρλανδίᾳ ὁ καθολικὸς κληρὸς ἀπαιτεῖ οὐ μόνον τὰς σχολὰς ἐντελῶς καθολικὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξώσιν τῶν διαμαρτυρομένων παιδῶν.

Ἐπὶ τῶν ζητημάτων, τὰ ὅποια ὁ νέος ἐν Ἀγγλίᾳ διοργανισμὸς τῶν δημοτικῶν σχολῶν παρουσιάζει, εὐρίσκωμεν πλείστας ὁσας ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας εἰς τινα ὀμιλίαν γενομένην ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ κ. Λόβης εἰς τὴν ἐν Halifax σχολὴν τῶν ἐργατῶν. Κατ' ἀρχὰς ἀπλοῦς ὢν καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὁξφόρδης, ὁ κ. Λόβης καὶ γινώσκων ἐκ πείρας τὰς πολλὰς κατὰχρήσεις, τὰς ἐκεῖ διακωλυζομένας παρὰ τὴν θέλησιν καὶ τὰς προσπάθειας τῶν ἐντιμωτέρων ἀνδρῶν, συνετέλεσεν ὡς πλείστον καὶ διὰ τῆς πείρας καὶ τῶν γνώσεών του εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου, ὅπερ διὰ τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν ἐξετάσεών του εἰσήγαγεν ἀξιοσημειώτους βελτιώσεις εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν. Ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ καταδεικνύει μετὰ παρρησίας τὰ εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ παρεμβληθέντα προσκόμματα ἐκ τοῦ μέχρι τοῦδε παρὰ τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχισματικῶν ἐκκλησιῶν ἐξασκηθέντος μονοπωλίου. Κατ' αὐτὸν σφάλμα μέγιστον διέπραξεν ἡ κυβέρνησις ὑποστηρίξασα πρὸ εἰκοσίπενταετίας τὰς αἰρετικὰς σχολὰς. Μέλος τῆς ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐπιτροπῆς προσέβαλεν αὐτὰς πάντοτε ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, ἀλλ' ἐν τῷ κοινοβουλίῳ ἀσθενεστάτην εὐρεν ὑποστηρίξιν. Συμφωνοῦντος τοῦ λόρδου Γραμβίλλ, ἠθέλε προτιμῆσαι ὁ κ. Φόρστερ νὰ πληρῶνῃται τοῦλάχιστον παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἡ κοσμικὴ ἐν ταῖς αἰρετικαῖς σχολαῖς διδασκαλία οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ορησκευτικὴ. Τὸ σύστημα τοῦτο ἀπέβλεπεν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν ἐκλατρευσίν τῆς διδασκαλίας. Ἐπομένως ἐσκόπει νὰ εἰσαγάγῃ νόμον, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποίου ἐμελλε νὰ διοργανισθῇ ἐπαπτεία τις, οὐδένα Ορησκευτικὸν χαρακτῆρα φέρουσα. Δυστυχῶς αἱ προτάσεις του ἀπερρίφθησαν.

Καὶ τοὶ ἀναγνωρίζων τὴν ἔκτασιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Κράτους καὶ

ἐπομένως θεωρῶν καθῆκον τούτου ἀπαραίτητον νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδῶν, καθὼς διὰ τοῦ ὄργανισμοῦ καλῆς ἀστυνομίας καθῆκον ἔχει νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν κοινωνικὴν τάξιν καίτοι ἐπιζητῶν διὰ παντὸς μέσου τὴν ὑπαρξίν ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως, χορηγομένης παρὰ τοῦ Κράτους ἄνευ ἀναμίξεως αἰρετικῆς διδασκαλίας, ἄνευ κληρικῆς ἐποπτείας, οὐχ ἦττον ὅμως ὁ κ. Λόβης οὐδέποτε διενεκήθη οὔτε νὰ ζητήσῃ τὴν κατάργησιν τῶν ὑφισταμένων σχολῶν, οὔτε νὰ στερήσῃ ταύτας τῆς συνδρομῆς τοῦ Κράτους. Ἐν αὐταῖς φοιτῶσιν ὑπὲρ τὰ 2,000,000 παιδῶν, τοὺς ὁποίους κατ' οὐδένα λόγον δὲν πρέπει ν' ἀποσπάσωσιν ἐκεῖθεν, ἵνα μὴ ἐπέλθῃ βλάβη τις εἰς τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἐνῶ ὑπάρχει ἀρκετὸς ἀριθμὸς τοιούτων, οὐδέως εἰς σχολὰς φοιτῶντων καὶ τούτους τὰ ἐκπαιδευτικὰ τοῦ Κράτους καταστήματα ὀφείλουσι διὰ παντὸς τρόπου νὰ σαγηνεύωσιν, ἀντὶ ν' ἀποσπῶσι τοὺς ἄλλους ἐκ τῶν αἰρετικῶν σχολῶν, εἰς αἷς φοιτῶσι. Τὸ πεδῖον εἶναι εὐρύτατον, ἀναφέρει ὁ κ. Λόβης, καὶ ἔχει θέσιν δι' ὅλους.

Ὁ κ. Λόβης καὶ οἱ φίλοι του θεωροῦσιν ὅλως ἀσήμαντα τὰ διὰ τῆς δημοτικῆς διδασκαλίας ἐπελθόντα ἀποτελέσματα, διδασκομένων τῶν παιδῶν τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν καὶ τὸν ὑπολογισμὸν καὶ στερουμένων τῶν μέσων τοῦ νὰ μεταχειρίζωνται ἐπωφελῶς τὰ τρία ταῦτα οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς μαθήσεως. Πράγματι ἡ ἀνάγνωσις δὲν ὄφειλε νὰ ᾔῃ ὁ σκοπὸς τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ κυρίως τὸ μέσον, δι' οὗ ἠδύναται νὰ ἐδηγηθῇ οὗτος εἰς τὴν αὐτοδιδασκαλίαν. Ἄντὶ νὰ περιορίσωσι τὴν διδασκαλίαν ταύτην, φόβω μήπως αὐτὴ ἐπιφέρῃ τὴν κοινωνικὴν ἀποσύνθεσιν, ἀπεναντίας ὄφειλον νὰ χορηγήσωσιν ἀφειδῶς τὰ μέσα τῆς μαθήσεως εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους τῆς σήμερον. Ἀναπτύσσοντες παρ' αὐτοῖς τὴν ὄρεξιν τοῦ διδάσκεισθαι ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ χορηγήσωσιν αὐτοῖς καὶ κατάλληλα πρὸς τοῦτο βιβλία, βιβλία ἀληθῶς διδακτικά. Τοῦτο ἐπαγγέλλονται αἱ ἐν Γαλλίᾳ ἐταιρίαι, αἱ ἰδρυθεῖσαι πρὸς καταρτισμὸν βιβλιοθηκῶν πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ. Μεταξὺ τῶν βιβλίων τῶν δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τοὺς ἐμπνευσθέντας ἐν ταῖς προκαταρκτικαῖς σχολαῖς τὸν ἔρωτα τῆς μαθήσεως, ὁ κ. Λόβης θεωρεῖ τέσσαρα ἐξ αὐτῶν ἀνώτερα παντὸς ἄλλου καὶ διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ τὴν πρακτικὴν ὠφέλειάν των ἴον τὸν παιδαγωγὸν τοῦ Κάσσελλ' ὁ ἀναγνούς καὶ ἐνόησας τὸ σύγγραμμα τοῦτο, λέγει, γινώσκει πλείονα πολλῶν ἄλλων ὅπως δῆποτε ἀνεπτυγμένων' 2ον τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Blackstone ἐπὶ τοῦ ἀγγλικοῦ συντάγματος' 3ον τὰν *Πλοῦτοι τῶν Ἑθνῶν*, ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ Σμιθ, «σὺ γράμμα καταλληλότατον πρὸς κατανόησιν τῆς παρούσης ἐποχῆς» 4ον

τὴν φυσικὴν τοῦ Ἀρνόλ. Συνελόντι εἶπειν ὁ κ. Λόβης πέποιθεν ὅτι ὅσα ἔλαός, μελετῶν τὸν μηχανισμόν καὶ τὴν κίνησιν τοῦ τε φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κόσμου, κατανοεῖ αὐτοὺς, τοσοῦτῳ τὸ ἔθνος καθίσταται ἰσχυρὸν καὶ ἀκράδαντον ἐπὶ τῆς βάσεώς του.

Δυστυχῶς ὀλίγιστοι ὑπάρχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, οἱ ἄνδρες οἱ τιθέμενοι εἰς τοιοῦτον ὕψος τὸ ἰδανικὸν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ θεωροῦντες ταύτην ὡς τὴν ἀληθῆ κρηπίδα τῆς κοινωνίας. Τὴν πραγματοποίησιν τούτου εὐρίσκουσι μόνον εἰς ὅσας χώρας, ὡς ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ὡς ἰδέα τῆς δημοκρατίας ἐρριζοβόλησε βαθέως.

IV

Μέχρις οὗ ἡ τοῦ λαοῦ διδασκαλία, ὡς ἐννοοῦσιν αὐτὴν οἱ σπουδαῖοι ἄνδρες, οἱ μετὰ ζήλου ἐπαινετοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς ἀφοσιούμενοι, παραγάγη τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ἀναγκαῖα ἐν πρώτοις καθίσταται ἡ ἰδρυσις σχολῶν, τὰς ὁποίας ἡ κυβέρνησις προτίθεται νὰ διοργανίσῃ καὶ βοηθήσῃ χρηματικῶς, καθὼς τὰς ἀνηκούσας εἰς τὴν ἐλευθέραν διδασκαλίαν, εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰς αἰρετικὰς Ἐκκλησίας.

Τὸ κοινοβούλιον παρέχει ἐτησίως χρηματικὴν συνδρομὴν εἰς πᾶσαν προκαταρκτικὴν σχολὴν, συναινοῦσαν νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως, τὸ ὀρίζον ὡς ἀντικείμενον ἐκπαιδεύσεως τὰ τρία ταῦτα ἀναπόφευκτα μαθήματα: τὸ ἀναγινώσκειν, τὸ γράφειν καὶ τὸ ὑπολογίζειν. Τὸ ἐπιψηφισθέν χρηματικὸν ποσὸν διαχειρίζεται ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ κατὰ τὸ 1840 συσταθέντος ἰδιαίτερου συμβουλίου, ἀπαιτοῦσα παρὰ πάσης σχολῆς, ζητούσης νὰ λάβῃ μέρος ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χρηματικοῦ χορηγήματος, νὰ ἐπισκέπτηται ταύτην βασιλικὸς ἐπιθεωρητής. Τέσσαρα σελλίνια χορηγοῦνται ἐτησίως δι' ἕκαστον μαθητὴν, φοιτῶντα καθ' ἕνα τὸ σχολικὸν ἔτος, ἧτοι ἐπὶ 400 τοῦλάχιστον ὥρας. Αἱ ἐπιθεωρήσεις αἰτοῦ ἀσπληρόταται, περιστρέφονται μόνον περὶ τὴν διδασκαλίαν, μὴ δυναμένου τοῦ ἐπιθεωρητοῦ ν' ἀναμιχθῇ οὔτε εἰς τὰ τῆς διευθύνσεως, οὔτε εἰς τὸν κανονισμόν τῆς σχολῆς. Ἡ ἀποστολὴ του συνίσταται εἰς τὴν συλλογὴν πράξεων καὶ πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας κατόπιν δι' ἐπισήμου ἐκθέσεως γνωστοποιεῖ εἰς τὸ κοινόν. Ἐν παρόδῳ ἃς ἀναφέρωμεν, ὅτι εἰς 18000 φράγκων χορηγουμένη ἀμοιβὴ εἰς τοὺς ἄγγλους ἐπιθεωρητὰς καθίστησι ζωηροτέραν τὴν εὐτέλειαν τῆς χορηγουμένης εἰς τοὺς ἡμετέρους ἐπιθεωρητὰς τῶν προκαταρκτικῶν σχολῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἔργον εἶναι ἐν ταῦτοις τοσοῦτῳ σπουδαῖον.

Ὁ διευθυντὴς παιδαγωγείου, ὁ ἀποδεχόμενος χρηματικὴν συνδρομὴν, ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ πάντα ζήλον καὶ προσπάθειαν, ὥπως παρουσιάσῃ εἰς τὸν ἐπιθεωρητὴν ὅσον οἶόν τε πλείονας μαθητὰς, γινώσκοντας τὸ γράφειν, τὸ ἀναγινώσκειν καὶ τὸ ὑπολογίζειν.

Ὁ διδάσκων ἐν τοῖς τοιοῦτοις παιδαγωγείοις πρέπει νὰ φέρῃ πιστοποιητικόν, δίδόμενον μετὰ πολυχρόνιον προπαιδευσιν, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ὅτε μαθητὴς τις, θεωρούμενος παρὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς σχολῆς ὡς ὁ εὐφυέστερος μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του, δύναται νὰ παρουσιασθῇ παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπιθεωρητὴν, ὡς κατέχων τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα διὰ τὴν θέσιν τοῦ δασκάλου διδασκάλου.

Ἠράγματι ἐνόησαν, ὅτι τὸ καταλληλότερον μέσον δι' αὐτὸ ἠδύνατο ν' ἀποκτήσωσι καλοὺς παιδαγωγοὺς ἦτον ἡ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰσαγωγὴ σχολῶν, ἐν αἷς οἱ διὰ τὸ παιδαγωγικὸν ἐπάγγελμα προωρισμένοι ἤθελον τυγχάνει εἰδικῆς περὶ ταῦτο διδασκαλίας. Τούτου ἕνεκεν καὶ τὸ Κράτος καὶ αἱ ἑταιρίαι σπουδαίως μεριμνῶσι διὰ τὴν προκαταρκτικὴν ἐκπαιδευσιν.

Τὸ Κράτος πληρῶνει εἰς τὰ διδασκαλεῖα ἑκατὸν λίρας στερλίνας δι' ἕκαστον προετοιμαζόμενον παιδαγωγόν, μετὰ διαιτητῆ ἐν τῇ σχολῇ διαμονῆν, ἀρκεῖ νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὰς παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐν αὐταῖς τοῖς διδασκαλείοις γινομένης ἐξετάσεις. Τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὁποίων ὑποβάλλεται ὁ μαθητὴν διδάσκαλος, περιλαμβάνει τὴν ὀρθοπεδικὴν διδασκαλίαν (μέρη τινὰ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὴν κατῆχησιν καὶ τὴν λειτουργίαν), τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν ἀπαγγελίαν, τὴν καλλιγραφίαν, τὴν ἀριθμητικὴν, τὴν παιδαγωγίαν, τὴν γραμματικὴν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἱστορίαν, τὰ δύο πρώτα βιβλία τοῦ Βυκλείδου μετὰ προβλημάτων πρὸς ἄσκησιν, τὴν ὑγιεινὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν, τὸ ἄσμα καὶ τὴν ἰχνογραφίαν.

Οἱ δόκιμοι διδάσκαλοι δύνανται, ἐπὶ χρηματικῇ καταβολῇ, νὰ παρατείνωσι τὴν ἐν τοῖς διδασκαλείοις ἐκπαιδευσίν των ἀπολαμβάνοντες πλήρους ἐλευθερίας κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Λυκίου « ἔσῳ ταχύτερον μεταχειρίζεσαι τὸν παῖδα ὡς ἄνδρα, ἐπὶ τούτῳ ἄρχεται ἀποκαθιστάμενος τοιοῦτος. ».

Ἐν τῷ διδασκαλείῳ τοῦ ἁγίου Μάρκου ὑπάρχει καὶ τμήμα ἀγρονομικῆς διδασκαλίας· τὰ γεωπονικὰ ἔργα εἶναι μεμερισμένα κατὰ σειράν μεταξὺ τῶν μαθητῶν· ὁ ἀρχαιότερος αὐτῶν ἔχει δικαιοδοσίαν ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διδασκάλου τῆς ἀγρονομίας.

Τὰ νηπιαγωγεῖα ὑπάγονται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν διδασκαλείων.

Μία τῶν ὠφελιμωτέρων ἀσκήσεων τοῦ μαθητεύοντος διδασκάλου εἶναι ἡ παρ' αὐτοῦ γινομένη παράδοσις μαθήματος εἰς τάξιν τινὰ νηπίων, ἐνώπιον τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν συμμαθητῶν του. Μετὰ τὸ τέλος τῆς παραδόσεως τὰ νήπια ἐξέρχονται τῆς σχολῆς καὶ οἱ μαθητεύοντες διδάσκαλοι ἀποτείνουνσι πρὸς τὸν καθέξαντα τὴν ἔδραν τοῦ διδασκάλου συμμαθητῶν τὰς ἐπὶ τοῦ μαθήματος παρατηρήσεις των. Τοιοῦτοτρόπως ἄρχονται τῶν συζητήσεων καὶ τὸ μάθημα τοῦτο τῆς κριτικῆς παιδαγωγίας, θεωρούμενον ὡς τὸ σπουδαιότερον γύμνασμα εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, συντελεῖ τὰ μάλα εἰς μὀρφωσιν καλῶν παιδαγωγῶν.

Διὰ τῆς ἀξιολόγου ταύτης μεθόδου ἡ κοινωνία πέποιθεν, ὅτι οἱ νέοι παιδαγωγοὶ ἐκπληροῦσι τὸν ἀληθῆ προορισμὸν των, καθότι ἀπὸ τῆς νεαρᾶς αὐτῶν ἡλικίας ἐκπαιδεύονται εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, εἰς τὴν ἀκριβῆ τοῦ δποίου ἐκτέλεσιν θέλει παρακολουθεῖ αὐτοὺς πάντοτε μετ' ἐνδιαφέροντος τὸ πρὸς μὀρφωσίν των καταγινόμενον σωματεῖον.

Θεωροῦμεν πάντῃ περιττὸν ν' ἀναφέρωμεν, ὅτι παρὰ τῶν παιδαγωγῶν ἀπαιτεῖται οὐ μόνον ἡ κτῆσις γνώσεων πολλῶν καὶ ποικίλων, ἀλλὰ καὶ ἡ καταλληλοτέρα πρὸς μετάδοσιν αὐτῶν μέθοδος.

Τὴν πρώτην θέσιν τῶν σπουδῶν, εἰς αὐτὰς δὲ μέλλων παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ ἐγκύψῃ, κατέχει ἡ παιδαγωγία, δι' ἧς οὗτος θέλει διδαχθῆ τὸν τρόπον τοῦ νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τοὺς περισσοτέρους τῶν μαθητῶν του. Κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν συνέστησαν διαφόρους συλλόγους, ἐν οἷς οἱ διδάσκαλοι, συνεχῶς συνεδριάζοντες, συσκέπτονται περὶ τῶν ἐφαρμοστέων μεθόδων, περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς διδασκαλίας καὶ περὶ τῶν βελτιώσεων καὶ μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσαγάγῃσι.

Τὰ προγράμματα τῶν καλῶν προκαταρκτικῶν σχολῶν δεικνύουσι τὸν ζῆλον, ὅφ' οὗ κατέχονται πρὸς μὀρφωσιν διδασκάλων, πεπροικισμένων διὰ παρατηρητικοῦ πνεύματος, κεκτημένων γνώσεις θετικὰς καὶ γινωσκόντων ἐκ πείρας, ὁποῖα μαθήματα πρέπει νὰ διδάξωσιν ἀναλόγως τῆς ἡλικίας καὶ τῆς εὐφυίας τῶν μαθητῶν των. Ἡ ἐνασχόλησις των κυρίως περιστρέφεται εἰς τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ νὰ διεγείρωσι τὸ πνεῦμα τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον προσέχουσι τὸν νοῦν πῶς νὰ ἠθικοποιήσωσι καὶ ἰσχυροποιήσωσιν αὐτοὺς καὶ τὸν χαρακτήρα.

Οἱ Ἄγγλοι ἐννοοῦσι τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων καθὼς καὶ οἱ Ἀμερικανοί, ἀλλ' ὑπερέχουσι τούτους ὡς πρὸς τὰ μέσα, τὰ καθιστῶντα τὴν διδασκαλίαν τερπνὴν, ἀναβάλλοντες τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν μέχρις οὗ τὸ πνεῦμα τῶν παίδων καταστῆ ἱκανὸν καὶ νὰ ἐννοήσῃ ταύτην καὶ νὰ

ὠφελῆθῃ ἐξ αὐτῆς. Πιστοὶ εἰς τὰς σοφὰς τοῦ Λυκίου ἀρχὰς θεωροῦσιν ὡς πρώτην ἀνάγκην τὸ λαλεῖν πρὸς τὰς αἰσθήσεις καὶ ἐκγυμνάζειν τὴν ἀντίληψιν τοῦ παιδὸς πρὶν ἢ ἀποτανθῶσιν εἰς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, τέλος τὸ ἀκολουθεῖν, ὅσον οἶόν τε, τὰς φυσικὰς κλίσεις.

Εἰς τὰς παρὰ τῆς οἰκιακῆς καὶ ἀποικιακῆς ἐταιρίας θεμελιωθείσας σχολὰς ἡ Ἐλισάβετ Μαγὸς ἐφήρμοσε κατὰ πρῶτον τὴν διὰ τῆς παραστάσεως τῶν πραγμάτων καὶ τὴν διὰ τῆς ἐξεικονίσεως αὐτῶν διδασκαλίαν, περὶ ἧς λεπτομερῶς ἀνέφερον, ὅτε περὶ τῶν σχολῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπραγματεύθη. Πάντες γινώσκουσιν, ὅτι τὴν διὰ τῆς παραστάσεως τῶν πραγμάτων διδασκαλίαν προτιμᾷ ἰδίως ἡ κ. Pape-Carpentier, ἡ ἱκανὴ αὕτη καὶ ἀφωσιωμένη ἔφορος τῶν ὀρφανοτροφείων, ἧτις, ἐπιφορτισμένη τὴν διεύθυνσιν τοῦ προσωπικοῦ τῶν καταστημάτων τούτων, μετέδωκε τὸ πνεῦμα τῆς μεθόδου ταύτης εἰς κλείστους μαθητὰς.

(ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΧΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΠΑΙΔΕΥΣΙΝ

ΥΠΟ ΓΟΥΣΤΑΒΟΥ ΕΒΕΡΤΥ.

Διδάκτορος καὶ μέλους τοῦ πρῶσιου κοινοβουλίου

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ)

(8. αὐγ. αἰ. 197)

Κατὰ τῶν ἀρχῶν τούτων ἀντιστρατεύεται οὐ μόνον ὁ καθολικισμὸς, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρθοδοξία τῶν νέων προτεσταντῶν.

Ἄλλ' ὅμως τὰ παραγγέλματα τοῦ Ἀστυκοῦ τῆς Πρωσίας Δικαίου συμφωνοῦσι μὲ τὰς κυβερνητικὰς ἐκεῖνας διατάξεις.

Οὕτως ἐν § τίτλῳ 12 «Περὶ τῆς ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας Παιδείας, «ἀναφέρεται, ὅτι» τὰ σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμια εἶναι καθιδρύματα τῆς Πολιτείας, δι' ὧν σκοπεῖται ἡ διδασκαλία τῆς νεολαίας εἰς ὠφελίμους γνώσεις καὶ ἐπιστήμας.»

Ὁ νόμος οὗτος δὲν χρῆζει ἐρμηνείας.

Ἄν ὅμως θέλη τις ν' ἀκούσῃ ὑπομνηματιστὰς, ὁ Κόχ, ὁ ἐπιφανεστέρους τῶν Πρώσων ἐρμηνευτῶν λέγει, ὅτι «διὰ τοῦ νόμου τούτου κηρύσσονται

τὰ σχολεῖα δημόσια καθιδρύματα» δὲν εἶναι λοιπὸν ἐκκλησιαστικά δη-
λαδῆ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς παραρτήματα τῆς ἐκκλησίας πολὺ
δὲ ὀλιγώτερον δύνανται νὰ φέρωσι ταῦτα χαρακτῆρα δογματικόν.¹

Ἐν § 11 τοῦ «Ἄστυκοῦ Νόμου» ἀναφέρεται, ὅτι «παιδιά τὰ ὅποια
ἀνήκουσιν εἰς ἄλλην θρησκείαν παρὰ τὴν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένην,
καὶ τὰ ὅποια ὀφείλουσι νὰ παιδευθῶσι κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας,
δὲν δύνανται νὰ ὑποχρεωθῶσι νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὴν θρησκευτικὴν
διδασκαλίαν.

Οὕτως ὠρίσθησαν καθόλου τὰ ὅρια μεταξὺ ἐκκλησίας καὶ σχολείων.
Τὰ σχολεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὴν πολιτείαν, ὑπέκουσιν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπι-
βλέπονται ὑπ' αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ πολιτειακὸς οὗτος χαρακτῆρ τῶν σχολείων
δὲν ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ τῆς θρησκείας. Εἰς οὐδένα ἐπιβάλλεται ἐν τοῖς
σχολείοις ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία.

Ἡ διεύθυνσις καὶ ἐπιτήρησις ὄλων τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν σχο-
λείων, κατὰ τὴν διάταξιν τῆς § 18 τῆς ἀπὸ 23 Ὀκτωβρίου 1817 συλ-
λογῆς τῶν νόμων, ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν· ἰδίως δὲ μάλιστα ἡ ἐπι-
τήρησις καὶ διοικήσις ὄλων τῶν στοιχειωδῶν καὶ δημοτικῶν σχολείων.

Τοῦτο εἶναι τὸ ἰσχύον δίκαιον ἐν Πρωσσίᾳ.

Ἐν τούτοις ἐπὶ ὀλοκλήρου ἤδη γεννεᾷς, ἀπὸ τῆς ῥωμαντικῆς ἐποχῆς
Φρειδερίκου Γουλιέλμου 4ου μέχρι σήμερον, ἡ ἀντιπολίτευσις ἀγωνίζεται
νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐκ νέου τὸν θρησκευτικὸν καταναγκασμὸν—τὴν ἐξουσίαν
τοῦ ἱερατείου.

Τὰ Ὑπουργεῖα *Ράουμπερ*, *Αἰχορν*, *Μοῦλερ* (Müller) ἀνελάμβανον
τὸν μίτον, ἀφ' ὅπου ὁ εἷς ἢ ὁ ἕτερος κατέλιπεν αὐτόν. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐπα-
νάστασις τοῦ 1848 δὲν ἠδυνήθη νὰ διασπάσῃ αὐτόν. Μᾶλλον δέ, ὡς ἐρ-
ρέθη, τὸ ἱερατικὸν κόμμα ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ μικρὸν μετὰ τὸ
1848. μετὰ μεγαλειτέρας ἰσχύος, ἀφοῦ μικρὸν πρὸ τοῦ 1830 περιήγαγε

(1) Σημ. Παρομοίαν ἐρμηνείαν δίδει ὁ (Roene) *Ραῖνε* (Δημόσιον δίκαιον § 208.

Ἡ συνταγματικὴ πολιτεία ὀφείλει νὰ διατηρήσῃ ἀποκλειστικῶς εἰς ἑαυτὴν
τὴν ἐπὶ τῆς διδασκαλίας καὶ ἀνατροφῆς ἐπίβλεψιν.

Τοῦ δικαιώματος δὲ τούτου ὀφείλει οὐδὲ παντελῶς νὰ παραιτηθῇ οὐδὲ νὰ νέ-
μηται αὐτὸ ἐξ ἴσου μεθ' οἰουδήποτε ἄλλου καθιδρύματος, ἂν δὲν θέλῃ νὰ ἐκτεθῇ
εἰς τὸν κίνδυνον νὰ συντελέσῃ αὐτὴ ἡ ἴδια εἰς τὸ νὰ διαμορφωθῇ δύναμις ἀντι-
στρατευομένη ὁπωσδήποτε κατὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἰδίου αὐτῆς πνευματικοῦ βλοῦ.

Τὸ τῆς ἐπιβλέψεως δικαίωμα τῆς πολιτείας ἐπεκτείνεται οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν
δημοσίων δημοτικῶν σχολείων καὶ δημοσίων καθιδρυμάτων, ἀλλ' ἐν γένει ἐπὶ
τῆς ἀνατροφῆς καὶ διδασκαλίας.

τὴν Μοναρχίαν εἰς ὄλεθρον. Ἐπωρελεῖτο τὴν ἔνικα τῶν πολιτικῶν παρα-
χῶν ἐξέγερσιν τῶν παθῶν, ὅπως ἀνιδρύσῃ τὴν ὀρθοδοξίαν ὡς μόνον σω-
στικὸν λιμὲνα τῆς κινδυνεύουσας κοινωνίας καὶ τῶν κλονιζομένων ὀφθ-
νων. Πρὸς σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος χρεῖαν εἶχε τῶν κατὰ τὰ τελευ-
ταῖα ἔτη συταρμασσόντων τὴν οἰκουμένην συμβάντων. Ἄφοῦ οἱ Ναπο-
λεοντίδαι ἀπέπνιξαν τὴν ἐλευθερίαν ἐν Γαλλίᾳ, ἐστοχάσθησαν νὰ στρεψά-
σωσι τὴν κλονισθεῖσαν αὐτῶν ἐξουσίαν, καλοῦντες τὸ ἱερατεῖον πρὸς ὑπο-
στήριξιν αὐτῆς.

Διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ κλήρου ἐκέρδισεν ὁ Ναπολέων Λουδοβίκος τὰ
8,000,000 ψήφων, δι' ὧν περιήλθεν εἰς τὴν ἀφροσύνην τοῦ τελευταίου
πολέμου

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ Πάπας ἐξεβίαζε τὰς «περὶ ἀνάμαρτησίας»
ἀποφάσεις τῆς τότε συγκαλεσθείσης Συνόδου. Μίαν ἔτι φορὰν ἐκινδύνευσε
νὰ ριφθῇ ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῶν λαῶν ὁ ἀπολυτισμὸς τῆς τε πολιτείας
καὶ ἐκκλησίας.

Διὰ τῆς γερμανικῆς μορφοῦσιν κατετροπώθη ὁ τολμητικὸς ἐχθρὸς, καὶ
ἡ ἐπιχειρήσις ἐναυάγησεν.

Ἄλλ' ὅτι τὸ ἀρεστότερον, ὁ βράχος ἐφ' οὗ ἐναυάγησεν, ἀνεγνωρίσθη
ὡς τὸ ἀσφαλέστατον θεμέλιον τοῦ νέου οἰκοδομήματος τῆς εἰρήνης τῶν
λαῶν—τῆς ἐλευθερίας ἐν Πρωσσίᾳ καὶ καθόλου ἐν τῇ γερμανικῇ αὐτο-
κρατορίᾳ.

Ἡ Αὐστρία, ὑπὸ τὸν Ἰωσήφ 2ον, ἥτις ἀνέλαθεν ὡσαύτως τὸν κατὰ τῆς
ἱεροκρατείας καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν σχολείων πόλεμον, καθιέρωσε
τὴν ἐλευθερίαν τῶν σχολείων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γερμανικῆς νομοθεσίας.

Στήριγμα τοῦ νεωτέρου πολιτειακοῦ οἰκοδομήματος εἶναι ἡ ἐλευθερία.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ νέου πρωσσικοῦ Νόμου τῆς 11 Μαρτίου
1872 «περὶ ἐπιβλέψεως τῶν σχολείων.» Τοιαύτην περὶ αὐτοῦ ἔγνωσαν ὁ
μορφώση τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ.

Διὰ τῶν ὀλίγων τοῦ νόμου τούτου παραγράφων καταβιβάζεται ὁ ἱερεὺς
ἀπὸ προϊσταμένου εἰς ὑφιστάμενον. Ἡ πολιτεία διατηρεῖ εἰς ἑαυτὴν τὸ
δικαίωμα τοῦ διαρίζειν κατὰ βούλησιν ἱερεῖα μέλη, ἐπιτηρητικοῦ συμ-
βουλίου τῶν σχολείων, ἢ παύει τοιοῦτον ἀπὸ τοιαύτης θέσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν σχολείων, θέλουσιν ἰσχύει τοῦ λοιποῦ
ἐξ ἴσου ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί.

Τῇ συνδρομῇ τοῦ μνησθέντος πρωσσικοῦ νόμου τίθενται τὰ σχολεῖα εἰς
τὴν προσήκουσαν αὐτῶν τροχίαν. Οὕτω δὲ ἀπηλλαγμένα τῆς ἱερατικῆς
πίεσεως βαίνουσι πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν, πρὸς ἐλευθερίαν καὶ ἀνάπτυξιν.

Ἐν τῇ ἀπαλλοτρίῳ τῆς ἱερατικῆς ἐπιδράσεως τῇ ἐπαναγωγῇ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν ἀπλότητα τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ τοῦ λογικοῦ, κεῖται ἡ ἐξασφάλις τῆς κοινωνίας ἀπὸ πάσης ἐπαπειλούσης αὐτὴν θυέλλης· διότι μόνον ἐπὶ τοιούτων βάσεων δύναται νὰ ἐδραιωθῇ τῆς ἀρετῆς, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς σωφροσύνης τὸ κράτος, ἐν ᾧ μόνον δύναται νὰ εὐρεθῇ ἡ λιμὴν τῆς εἰρήνης καὶ εὐδαιμονίας, καθ' ὅσον τὰ ὑψίστα ταῦτα ἀγαθὰ δύνανται νὰ πραγματοποιῶσιν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ.

Τοῦτο ἀναγνωρίζεται πανταχοῦ.

Ὁ ἀγγλικὸς νόμος τῆς 19 Αὐγούστου 1870 «περὶ στοιχειωδῶν σχολείων» στηρίζεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν.

Δι' αὐτοῦ ἀποκλείεται πᾶσα ἐκ μέρους τῆς πολιτείας ὑποστήριξις δογματικῶν σχολείων καὶ ὀρησκευτικῆς διδασκαλίας· ἀνατίθεται δὲ ἡ ἐπιβλεψὶς εἰς τοὺς Δήμους σὺν τῷ δικαιώματι τῆς νομίμου καταναγκαστικῆς παιδεύσεως.

Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου τούτου, διηγέρθη ἐν Ἀγγλίᾳ μέγας ἐνθουσιασμὸς ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν σχολείων, ὃ ὁποῖος κατέλαβεν ὅλον τὸ ἔθνος, καὶ προθυμία ἧς οὐδεμίαν ἰδέαν ἔχομεν ἐν Εὐρώπῃ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀγγλικὴ αὐτοδιοίκησις λαμβάνει τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ἰερότητα καὶ σημασίαν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἴταλοὶ δὲν καθεύδουσιν.

Ὁ Μαργγόνι, πρῶτον ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπὶ μακρὸν δὲ χρόνον μέλος τοῦ Κοινοβουλίου καὶ ἤδη Δήμαρχος τῆς Παύλας, κατήρτισε νομοσχέδιον «περὶ καταναγκαστικῆς παιδεύσεως» καὶ «περὶ διαθέσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὑπὲρ τῶν σχολείων» ὅπερ ἐν Ἰταλίᾳ ἔτυχε ζωηροτάτης ἐπιδοκιμασίας.

Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο ἐγένετο ἤδη ἀντικείμενον συζητήσεων ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ.

Οἱ Ἴταλοὶ γινώσκουσιν ἤδη, τί ὀφείλει ἡ Γερμανία εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν σχολείων αὐτῆς. Τὰ προτερήματα τοῦ συστήματος τῶν πρωσικῶν σχολείων, οὐδ' αὐτὴ ἡ διὰ πρωσικῆς μορφώσεως ταπεινωθεῖσα Γαλλία παραγνωρίζει, πολὺ δὲ ὀλιγώτερον ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Ἑλλάς.

Ὁ Γαμβέττας κατὰ τινὰ περιόδον τοῦ τελευταίως ὤριλλε «περὶ τῆς καταναγκαστικῆς παιδεύσεως» τῆς ὁποίας ἄμεσον ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῶν σχολείων ἀπὸ τῆς ἐπιβλέψεως τοῦ ἱερατείου. Αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπὸν ἐπιδιώκει ἐν Γαλλίᾳ τὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως κόμμα, ὅπερ ἐν τῇ τῷ ἄνω ἀντιπροσωπεύουσι πρῶτιστως αἱ ἐφημερίδαι Temps, Siècle, République Française, Opinion Nationale, Rappiel, καὶ National.

Ὅπως ὁ ἀπανταχοῦ ἐγεροῦς ἀγὼν κατὰ τῆς ἀναμίξεως τοῦ ἱερατείου ἐν τῇ πολιτικῇ ἐξουσίᾳ φέρη εἰς νίκην, ἀνάγκη νὰ μετασχηματισθῇ αὐτοῦ ἕκαστος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος. Τοιοῦτοτρόπῳ μόνον θὰ καταστῇ ἐφικτὸν καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάπτυξις νὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου νὰ ἐδραιωθῇ ἐπὶ σταθερῶν βάσεων.

ΚΑΛΗ ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ.

Καλὴ πρὸς τοὺς νέους παραίνεσις εἶνε, ὅτι οὐδέποτε οὗτοι πρέπει νὰ ᾔνε ἀργοί. Ἀπράγμων τις εἶνε ὡς οἰκοδεσπότης, ὅστις ἀφίνει τὰς θύρας ἀνοικτὰς εἰς ἕκαστον κλέπτην. Εἶνε μέγας θησαυρὸς, ὅταν τις δύναται νὰ λέγῃ· «Δὲν ἔχω καιρὸν δι' ἀνοησίας, δὲν δύναμαι νὰ κενόσπουδῶ. Δὲν μεταχειρίζομαι τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἐρεθιστικῶν μέσων, ἅτινα εἰς ἀπλοῦν γαργαλισμὸν καταστρέφονται. Ἀλλαγὴ ἐν τῇ ἀσχολίᾳ μου εἶνε ἡ καλλίστη μου τέρψις.» Τὸ κάλλιστον φυλακτήριον κατὰ τῆς ἄκηρίας εἶνε ἡ ἐνδόμυχος πεποίθησις περὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ βίου. Ὅ,τι καὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι λέγωσι περὶ τοῦ κόσμου, οὗτος δὲν εἶνε βεβαίως σκηνὴ διὰ φλυαρίας· ἐπὶ σκηνῆς, ἐνθα πάντες ἐνασχολοῦνται περὶ ἔργα, ἡ ἀργία δύναται νὰ φέρῃ ναυάγιον καὶ καταστροφὴν. «Ἡ τέχνη μακρὰ, ὃ δὲ βίος βραχὺς» εἶνε αἱ πρῶται λέξεις τῶν λατρικῶν ἀφορισμῶν τοῦ σοφοῦ Ἰπποκράτους, αἵτινες καίτοι ἐλέγχθησαν πρὸ 500 ἐτῶν πρ. Χ., οὐχ ἤττον καὶ σήμερον εἶνε τὸ σοφώτατον ῥητόν, ὅπερ ἕκαστος πρέπει νὰ ἔχῃ γνῶμονα τοῦ ἐπαγγέλματός του καὶ τῆς ἐνεργείας του.

Δὲν εἶνε δὲ ἀναγκαῖον, νὰ περιορίζῃ τις τὴν ἐνέργειάν του ἐντὸς σταθερῶν καὶ νεκρῶν κανόνων· τοιαύτη τυπικὴ μέθοδος προέρχεται ἐκ μικροψυχίας καὶ δύναται μόνον ταύτην νὰ ἐπιτείνῃ. Ἀλλ' εἶνε σπουδαῖον νὰ ποιῇ τις ἀπὸ παιδῶν οἰκονομικὴν τοῦ χρόνου χρῆσιν, καὶ τοῦτο μόνον διὰ τῆς τάξεως καὶ συστήματος εἶνε δυνατόν. Οὐδεὶς νέος δύναται ἀπὸ τῆς εὐθείας νὰ ἀποπλανηθῇ, ὅταν τακτικῶς ὠρισμένον τινὰ χρόνον ἀφιερῇ εἰς ὠρισμένην ἐργασίαν· ὁπόσος δὲ θὰ ᾔνε ὁ χρόνος αὗτος, ἐξαρτᾶται βεβαίως ἐκ τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ πρέπει εἰς πᾶσαν περίστασιν νὰ πληρῶται διὰ διαγεγραμμένης τινὸς ἐξακολουθήσεως οἰουδήποτε. Ἄν ἀφιερῶται μία τακτικῶς καὶ καθ' ἐκάστην ὥρα εἰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, θὰ ἀποφέρῃ εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους πλουσίαν συγκομιδὴν. Ἐνασχόλησις περὶ

ἄσκοπα τὸ μεταπηδᾶν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄνευ σχεδίου, εἶνε ὡς πρὸς τὸ πνευματικὸν ἀποτέλεσμα χειρότερον τῆς ἀπολύτου ἀργίας.

Μιάθημα πρακτικῶς διεξαγόμενον διὰ τῆς ἐποπτικῆς μεθόδου
Ἡ θύρα.

α.) Ἡ θύρα εὐρίσκεται ἐν τῷ τοίχῳ· αὕτη ἔχει ἄνω φλοιάν καὶ κάτω φλοιάν (κατώφλιον).—Ἴσταται ὀρθία (ἀντιθ. τὸ βιβλίον κεῖται ἐπὶ τῆς τραπέζης). Ἡ θύρα ἔχει 4 γωνίας, εἶνε τετράγωνος· εἰς τὸ ἓν μέρος εἶνε κλειθρον καὶ λαβή, δύναμαι δὲ νὰ ἀνοίξω καὶ νὰ κλείσω τὴν θύραν (πρέπει νὰ δειχθῇ)· θέτω τὴν κλειδα εἰς τὸ κλειθρον καὶ ἀνοίγω τὴν θύραν· πιέζω τὴν λαβὴν καὶ ἡ θύρα ἀνοίγει· εἰς τὸ ἄλλο μέρος εἶνε ἓν ῥόπτρον· ἡ θύρα εἶνε κατεσκευασμένη ἐκ ξύλου. Εἶνε δὲ κατεσκευασμένη ὑπὸ τοῦ τέκτονος. Ὁ χρωματιστὴς τὴν ἐχρωμάτισεν. Εἶνε δὲ αὕτη κεχρωματισμένη διὰ χρώματος λευκοῦ ἢ (ἄλλου)· εἶνε λεία· ὅταν θέλω νὰ ἐξέλθω, πρέπει νὰ ἀνοίξω τὴν θύραν. Ἄφοῦ δὲ ἐξέλθω, κλείω ὀπισθὲν μοῦ τὴν θύραν· ὅστις θέλῃ νὰ εἰσέλθῃ ἀφαιρεῖ τὸν πῖλον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ χαιρετᾷ, λέγων καλὴν ἡμέραν, — (ἀφοῦ ἡ θύρα ἐμετρήθη): ἡ θύρα ἔχει πλάτος ἑνὸς μέτρου, ὕψος δὲ δύο μέτρων.

β.) Ποῦ εὐρίσκεται ἡ θύρα; δεῖξόν μοι τὴν ἄνω φλοιάν! τί ἔχει αὕτη; δεῖξόν μοι τὸ κατώφλιον! τί ἔχει λοιπὸν κάτωθεν; Τὸ βιβλίον κεῖται ἐπὶ τῆς τραπέζης· ἀλλὰ πῶς ἴσταται ἡ θύρα; πόσας γωνίας ἔχει ἡ θύρα; Τί λοιπὸν εἶνε αὕτη; (Πῶς εἶνε ὁ πίναξ ἐπίσης; τὸ παράθυρον;)—Τί βλέπεις πρὸς τοῦτο τὸ μέρος; (κλειθρον, λαβὴν, ἢ κλπ.), τί κάμνω τώρα; (ἀνοίγετε τὴν θύραν).—Τί τώρα; (κλείετε τὴν θύραν). Τί δύναμαι λοιπὸν νὰ κάμω διὰ τῆς θύρας; (δύνασθε νὰ ἀνοίγετε καὶ νὰ κλείετε). Τί κάμνεις τώρα; (ἀνοίγω, κλείω τὴν θύραν).—Λέγε εἰς τὸν Ἰωάννην, ὅτι πρέπει νὰ ἀνοίγῃ ἢ νὰ κλείῃ τὴν θύραν. —Τί θέτω τώρα εἰς τὸ κλειθρον; (τὴν κλειδα).—Τί δύνασαι ἀκόμη νὰ κάμῃς; (διδάσκ. στρέφει τὴν κλειδα). Τί ἔκαμα διὰ τῆς κλειδός; Τώρα ἐκλείσα τὴν θύραν· τώρα οὐδεὶς δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἢ νὰ ἐξέλθῃ. Τί βλέπετε εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῆς θύρας; (—στρόφιγγα)· εἶπατε· ἡ θύρα προσαρτᾶται εἰς τὸν στρόφιγγα καὶ στρέφεται περὶ τοῦτον. —Ἐκ τίνος εἶνε κατεσκευασμένη ἡ θύρα; ὑπὸ τίνος εἶνε κατεσκευασμένη ἡ θύρα; εἶπατε ὅλοι ὁμοῦ· ἡ θύρα εἶνε κατεσκευασμένη ἐκ ξύλου ὑπὸ τοῦ τέκτονος. Ὁ τέκτων κατεσκεύασε τὴν θύραν ἐκ ξύλου. Τίς ἐχρωμάτισε τὴν θύραν; (ὁ κ. . . . χρωματιστὴς τις ζωγράφος). Πῶς φαίνεται ἡ θύρα; (λευκή, πράσινος κλπ). Μὲ ποῖον λοι-

πὸν χρῶμα ἐχρωματίσθη ἡ θύρα; (διδάσκ. ἄπτεται διὰ τοῦ δακτύλου τῆς θύρας καὶ διατάττει τοὺς παῖδας νὰ πράξωσι τὸ αὐτό): ποῖαν αἴσθησιν παρέχει ἡ θύρα; (λείαν). —Τί θὰ κάμω τὴν θύραν, ὅταν θέλω νὰ ἐξέλθω; (πρέπει νὰ κλπ.) Τί θὰ κάμω δὲ ὅταν ἐξέλθω; —Τί ἔκαμα πρὸ ὀλίγου; (ἐκρούσατε ἢ ἐκόψατε τὴν θύραν). Πότε κρούεις; (ὅταν θέλω νὰ εἰσέλθω, τότε κρούω).—Λέγετε μαζῇ: ὅστις θέλει νὰ εἰσέλθῃ πρέπει πρῶτον νὰ κρούσῃ. Τί λέγω τότε εἰς τὸν θέλοντα νὰ εἰσέλθῃ; τί ἀφαιρεῖς, ὅταν εἰσέλθῃς εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὸ δωμάτιον; (τὸν πῖλον). —Τί λέγεις τότε ἐν καιρῷ πρῶτας, λέγετε: ὅστις εἰσέρχεται λέγει: καλὴν ἡμέραν, —(χαιρετᾷ). —Τί ἔχω εἰς τὴν χεῖρα; (στάθμην, κανόνα, —μέτρον), λέγετε: ἡ ταινία εἶνε μέτρον. —διὰ τούτου δύναμαι νὰ μετρῶ (τίς μεταχειρίζεται αὐτό;) εἰς τί μετεχειρίσθη τὴν θύραν; ἐμέτρησα τὴν θύραν· λέγετε: διὰ τοῦ μέτρου δύναμαι νὰ μετρῶ τὴν θύραν· ἡ θύρα εἶνε ἀκριβῶς τόσῳ πλατεῖα, ὅσω μακρὸν εἶνε τὸ μέτρον· λέγετε: ἡ θύρα εἶνε ἓν μέτρον πλατεῖα. (Μετὰ τὴν καταμέτρησιν τοῦ ὕψους): Πόσω ὑψηλὴ εἶνε ἡ θύρα; (2 μέτρ.). διδάσκ. μετρήσατε τὴν ἔδραν τὴν καθέκλαν, τὴν τράπεζαν.

(repertorium pedag.)

Δημοσιεύομεν πρὸς γνῶσιν τῶν κκ. ἐταίρων τὴν κατωτέρω ἐπιψηφισθεῖσαν ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς 28ης Αὐγούστου π. ε. πρότασιν.

«Ὁ κ. προεδρεύων ὑπέβαλε τὴν πρότασιν τοῦ κ. Ἀναστασίου οὕτως: «Οὐδεὶς τῶν ἐταίρων ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι, ἐὰν μὴ καταθέσῃ πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν τοῦλάχιστον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ συλλόγου ἀπόδειξιν τοῦ ταμίου τοῦ συλλόγου, δι' ἧς νὰ δηλοῦται ὅτι »δὲν καθυστερεῖ τι, ἢ δὲ συνέλευσις παμψηφεί παρεδέχθη τὴν πρότασιν »ταύτην.» Ἐγένετο δὲ ὡσαύτως δεκτὴ καὶ ἡ ἐξῆς πρότασις τοῦ κ. Πάνου Κωνσταντινίδου. «Στερεῖται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι καὶ ὁ μὴ συμπληρώσας ἐξαμηνίαν ἀπὸ τῆς ἐγγραφῆς του.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ

Ὁ ἐκ Ναυπακτίας φιλόπατρις κ. Ν. Μαραθέας, ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ τὸ κατ' αὐτὸν εἰς τὴν προσήκουσαν σωματικῇ, διανοητικῇ καὶ ἠθικῇ

ἀνατροφήν τῶν ἑλληνοπαίδων—ἀρρένων καὶ θηλέων—κατέστησεν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Διδακταλικοῦ Συλλόγου, εἰς ὃν ἀνέθηκε καὶ τὴν κρίσιν, ἀγῶνα συγγραφῆς παιδαγωγικοῦ βιβλίου, μέλλοντος νὰ κινήσῃ εὐσκολώτερον τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἐνεργείας τοῦ οἴκου καὶ τοῦ σχολείου.

Τὸν ἀγῶνα τοῦτον προκηρύττει σήμερον ὁ Σύλλογος καὶ γνωστοποιεῖ, ὅτι ὄροι τοῦ διαγωνισμοῦ εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

α) Ἐν τῷ κριθησομένῳ παιδαγωγικῷ βιβλίῳ δεόν ν' ἀποδεικνύηται διὰ προσηκούσης ἀναπτύξεως ὁ ἀληθὴς σκοπὸς τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδων, καὶ τίνι τρόπῳ δύνηται οὗτος νὰ ἐπιτευχθῇ ἀσφαλῶς δι' ὀρθῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας ἐν τε τῷ οἴκῳ καὶ τῷ σχολείῳ.

β) Ἡ παιδαγωγικὴ διαιτητικὴ, ἥτις τοσοῦτον συντελεῖ πρὸς τὴν καθ' ὅλου ὀρθὴν ἀνατροφήν, δεόν νὰ περιλαμβάνηται ἐν αὐτῷ καὶ κυρίως πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν τροφήν, τὴν προφύλαξιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος.

γ) Τὸ βιβλίον τυπούμενον πρέπει νὰ πληροῖ περὶ τὰ δέκα πέντε (15) τυπογραφικὰ φύλλα εἰς ὄσον, ἢ δὲ γλῶσσα αὐτοῦ νὰ ᾖναι ὁμαλή, σαφὴς καὶ καταληπτὴ τοῖς πολλοῖς.

δ) Ἄθλον τοῦ βραβευθησομένου βιβλίου ἔσται δραχμαὶ χίλια.

ε) Οἱ διαγωνισθησόμενοι ὀφείλουσι νὰ πέμψωσιν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Συλλόγου τὰ χειρόγραφα αὐτῶν μέχρι τῆς 15 Ἰουλίου 1880 ἑκάστον δὲ χειρόγραφον πρέπει νὰ συνοδεύηται ὑπὸ καλῶς ἐσφραγισμένου δελτίου, φέροντος ἐνδοθέν μὲν τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως, ἔξωθεν δὲ ῥῆσιν τινα οἰανδῆποτε, ἣν δεόν νὰ φέρῃ ἀναγεγραμμένην καὶ τὸ σχετικὸν χειρόγραφο.

ς) Τὰ χειρόγραφα κατατίθενται εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Συλλόγου, τῶν συγγραφέων μὴ δικαιουμένων ν' ἀναλάβωσιν αὐτὰ.

ζ) Τὸ βραβευθησόμενον πόνημα ἔσται κτῆμα τοῦ συγγραφέως, ὀφείλοντος νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ διὰ τοῦ τύπου ἐντὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους μετὰ τὴν βράβεισιν καὶ δωρήσῃται τῷ Συλλόγῳ ἑκατὸν (100) ἀντίτυπα.

η) Ἡ κρίσις ἀναγνωσθήσεται τῇ τρίτῃ Κυριακῇ τοῦ Αὐγούστου 1880.

Ἀθήνησι τῇ 12 Ἀπριλίου 1879.

Ὁ ἀντιπρόεδρος

Κ. Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΠΟΥΛΟΣ.

Ὁ γεν. γραμματεὺς

Π. Π. Οἶκονόμου.

Σημ. Ἐντελ. 192 τευχ. ΣΤ', ἀντὶ φλογιστῶνος γράφ. φλογιστοῦ ὡς.

Η ΔΟΚΙΜΗ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ.

Πλείστοι τῶν ἀρχαίων γραμματοδιδασκάλων καὶ ἐμπόρων, μέλλαντες νὰ δοκιμάσωσιν οἰανδῆποτε πρᾶξιν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν, ἐὰν ᾖναι ὀρθή, δὲν μεταχειρίζονται τὸν ἀριθμητικὸν τρόπον τῆς δοκιμῆς ἢ βατάνου (δι' οὗ, ὡς γνωστὸν, διαιρεῖται τὸ ὀλικὸν ἢ τελικὸν γινόμενον δι' ἐνὸς τῶν παραγόντων, καὶ ἂν εὐρεθῇ ὡς πηλίκον ὁ ἕτερος, ἢ πρᾶξις ἐγένετο ἄνευ σφάλματος,) ἀλλὰ τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ ἢ τοῦ Θ, ὡς λέγουσιν.

Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς σχεδὸν ἐπραγματεύθη ἐν ἐκτάσει περὶ τοῦ ἀγρονομολογίου τούτου τρόπου, ἐκρίνομεν δεόν, ἵνα παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινά, ἐξ ὧν θέλουσι καταμάθει εὐκόλως τὸ μυστήριον τῆς δοκιμῆς ταύτης οὐ μόνον οἱ ἀγνοοῦντες αὐτήν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀποκαλοῦντες πολλάκις ἡμιμαθεῖς τοὺς μὴ εἰδότας, καθ' ἔσπον, θεωροῦσιν αὐτήν, ὡς τὴν μόνην ἀλάνθαστον δοκιμὴν!

Ἀφοῦ ἐκτελέσωσιν οἰανδῆποτε πρᾶξιν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ἐκτείνουσιν ὀλίγον τὴν εὐθείαν γραμμὴν τοῦ ὀλικοῦ γινομένου (πρὸς τὰ δεξιὰ) καὶ πρὸ τοῦ ἄκρου αὐτῆς φέρουσι μικρὰν κάθετον, σχηματίζοντες οὕτω μικρὸν σταυρὸν· ἔπειτα ἀρχίζοντες προσθέτουσιν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ ψηφία τοῦ πολλαπλασιαστέου, καὶ ἂν μὲν εὐρεθῇ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἐν Θ ἢ καὶ περισσότερα, δὲν συμπεριλαμβάνουσι ταῦτα ἐν τῇ προσθέσει, ἥτοι τὰ θεωροῦσιν, ὡς μὴ ὑπάρχοντα, προσέχοντες ἅμα ὀσάκις σχηματίζεται ἐκ δύο ἢ πλειοτέρων ψηφίων ἄθροισμα μεγαλύτερον τοῦ Θ, ν' ἀφαιρῶσιν ἀπ' αὐτοῦ τὸ Θ, ἕως ὅτου μείνῃ ἐπὶ τέλους μικρότερον ὑπόλοιπον (τοῦ Θ), ὅπερ γράφουσιν εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὸν μέρος τοῦ σταυροῦ. Κατόπιν προσθέτουσι τὰ ψηφία τοῦ πολλαπλασιαστοῦ καὶ πράττουσιν, ὡς ἀνωτέρω, γράφοντες τὸ εὐρεθὲν ψηφίον ὑποκάτω τοῦ ἐτέρου (ψηφίου), δηλον. εἰς τὸ κάτωθεν ἀριστερὸν μέρος τοῦ σταυροῦ, καὶ τοιοῦτοτρόπως σχηματίζεται κλασματικὸς ἀριθμὸς· τὰ δύο δὲ ταῦτα ψηφία πολλαπλασιάζουσιν ἐπ' ἄλληλα, προσέχοντες καὶ αὐθις νὰ καθιστῶσι τὸ εὐρεθὲν γινόμενον μικρότερον τοῦ Θ, ὅπερ γράφουσιν εἰς τὸ ἄνω δεξιὸν μέρος τοῦ σταυροῦ· τέλος προσθέτουσι (κατὰ τὸν αὐτὸν πάντοτε τρόπον) καὶ τὰ τοῦ ὀλικοῦ γινομένου ψηφία. Ἄμα δ' εὐρωσιν ἀριθμὸν ὁμοῖον τῷ ἀνωτέρῳ (τῷ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τοῦ σταυροῦ εὐρισκόμενῳ), ἢ πρᾶξις ἐξετελέσθη ὀρθῶς.

Εὐκόλως ἔνεκα προσθέτουσι πολλάκις τὰ ψηφία τῶν παραγόντων, ὡς καὶ τὰ τοῦ γινομένου διαμίας, τὸ δὲ ἄθροισμα δικαιοῦσι διὰ τοῦ Θ, γράφοντες μόνον τὸ κατάλοιπον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

Ὅποταν δ' εὐρεθῇ ἄθροισμα Θ, τότε ἐν τῷ σταυρῷ γράφουσιν ἀντ' αὐτοῦ 0.

Πρὸς κατάληψιν δὲ τούτων, ἐφαρμόζομεν τὰ ἄνω λεχθέντα ἐπὶ τοῦ ἐπομένου παραδείγματος.

Πόσον τιμῶνται π. χ. 69,523 ὀκάδες σίτου, ὅποταν ἐκάστη τιμᾶται ἀντὶ λεπτῶν 46; Ἀπόκρ. 31,980,58.

Ἴδου ἡ πράξις μετὰ τῆς ἀριθμητικῆς δοκιμῆς.

69,523	πολλαπλασιαστέος.
46	πολλαπλασιαστής.
417138	ἀ. μερικὸν γινόμενον.
278092	β. » »
3198058	ὀλικὸν ἢ τελικὸν γινόμενον.
438	46
240	69,523.
105	
138	
0	

Κατὰ τὸν περὶ οὗ δ' ὁ λόγος τρόπον, πράττομεν οὕτω πως.

Προσθέτομεν τὰ ψηφία τοῦ πολλαπλασιαστέου $6+5+2+3=16-9=7$, ὅπερ γράφομεν εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὸν μέρος τοῦ σταυροῦ (τὸ 9 ἐννοεῖται, ὅτι τὸ παρελείψαμεν εἰς τὴν πρόσθεσιν)· κατόπιν προσθέτομεν τὰ τοῦ πολλαπλασιαστοῦ ψηφία $4+6=10-9=1$, καὶ γράφομεν τοῦτο κάτωθεν τοῦ 7· τὰ δύο δὲ ταῦτα ψηφία, πολλαπλασιαζόμενα ἐπ' ἀλλήλα, ἀποτελοῦσι γινόμενον 7, ὅπερ γράφομεν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σταυροῦ· ἐπὶ τέλους προσθέτομεν τὰ ψηφία τοῦ ὀλικοῦ γινομένου, καὶ ἂν εὔρωμεν τὸν ἀριθμὸν 7, τότε ἡ πράξις ἐξετελέσθη ἀλανθᾶστως $3+4+8+5+8=28-18=7$.

69523	
46	
417138	
278092	7 7
3198058	4 7

Ἄτερα παραδείγματα

354	4954	7602	
2 3 6	34	53	
708	4954	22806	
2 6	5862	4 4	38040
	60574	4 4	402906
			8 3

235610874

235

4478054370

706832622

471221748

0 | 0

55368555390

4 | 0

(ἔπεται τὸ τέλος).